

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

David Lopaur

ŽIVOT A ODBOJOVÁ ČINNOST FRANTIŠKA LOPAURA

V KONTEXTU ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN

Diplomová práce

Olomouc 2019

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Život a odbojová činnost Františka Lopaura v kontextu československých dějin*“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne: 23. 4. 2019

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za mnoho užitečných rad, především v oblasti užití literatury a práce s prameny. Také bych rád ocenil podporu badatele Ivana Procházky, jenž mi poskytl část svých dokumentů a korespondence z dob, kdy se osobou Františka Lopaura zabýval. Touto cestou bych rád poděkoval i Vojenskému historickému archivu v Praze za bezproblémovou a velmi vstřícnou komunikaci při žádostech o materiály týkající se zkoumané osoby. V neposlední řadě patří velké díky také členům rodiny Lopaurů, především Mgr. Miroslavu Lopaurovi, Heleně Adámkové, Veronice Lopaurové a Yvonne Lopaurové. Ti všichni mi pomohli se sháněním archiválií, fotografií a dokumentů následně využitých v této diplomové práci.

Obsah

Úvod.....	6
1 Léta učňovská.....	9
2 vojenská kariéra v době první republiky	11
2.1 Stav poválečné armády československé	11
2.2 Z řadového vojína poručíkem pěchoty	13
2.3 Klíčové události roku 1938.....	15
2.4 Čadecký incident	19
3 Bitva o Francii	23
3.1 Útěk před nacistickým režimem	24
3.2 Tažení francouzským vnitrozemím	25
3.3 Evakuace.....	30
4 vojenská služba ve Velké Británii	33
4.1 Special Operations Executive	35
4.2 Paramilitary Course	37
4.3 První kurz útočného boje pod dozorem Františka Lopaura.....	39
4.4 Po absolvování kurzu do roku 1943	43
4.5 Africká anabáze v armádě bojující Francie	45
5 Život ve třetí republice	48
5.1 Dopravní a strážní prapor UNRRA	50
5.2 Zajištění odsunu německého obyvatelstva	51
5.3 Ministerstvo národní obrany.....	52
6 Události spojené s únorem 1948	55
6.1 Cigaretová aféra.....	57
6.2 Útěk za hranice	59
7 Exil	62
7.1 První léta v Austrálii.....	62

7.2 Přesun do Spojených států	64
8 Návrat do Československa	69
Závěr.....	72
Referenční seznam	74
Prameny.....	74
Literatura	76
Seznam užitých zkratk.....	81
Resumé	83
Přílohy	84
Členové prvního kurzu ve Velké Británii	84
František Pavelka (operace PERCENTAGE)	84
Josef Gabčík (operace ANTHROPOID)	86
Libor Zapletal (operace BIVOUAC).....	91
Vojtěch Lukašík (operace INTRANSITIVE)	93
Josef Gemrot (operace CALCIUM)	96
Leopold Musil (TUNGSTEIN)	98
Fotografie Františka Lopaura	99

Úvod

Odborných prací na téma životních osudů přímých účastníků druhé světové války v akademické obci stále přibývá. Důvodem je jejich nezpochybnitelný přínos společnosti, stejně jako pragmatické chápání skutečnosti, že příležitost kontaktovat samotné pamětníky konfliktu se už s narůstajícím časem nemusí naskytnout. Vyvstala potřeba informací tohoto typu se ve vztahu k současnému společensko-politickému vývoji v posledních letech značně umocnila, čímž se podobná díla stala aktuálními.

Konkrétně tato práce objasní zásadní životní milníky Františka Lopaura. Tyto jsou zařazeny do turbulentních událostí dějin 20. století, neboť komplexní pohled na jeho životní cestu ve spojitosti s historickými reáliemi pomůže čtenáři nejen porozumět motivům jednání zainteresovaných osob, ale také mu zpřehlední orientaci v kontextu doby. Postava Františka Lopaura ještě nebyla důkladněji zpracována, přestože částečný exkurz již zprostředkoval badatel Ivan Procházka. Autor se věnuje vojákům, kteří za doby své služby prošli československou zahraniční anebo jinou spojeneckou armádou během světové války, a to včetně výše uvedeného.¹

Co se tematických monografií týče, v těch je sice František Lopaur zmiňován, avšak pouze okrajově. Prakticky jediná informace se týká prvního kurzu útočného boje ve Velké Británii, kde působil jako velitel odloučené roty, načež další biografické údaje bohužel zcela absentují. Má práce si tak klade za cíl tyto skutečnosti změnit, k čemuž by mělo sloužit několik následujících kapitol členěných podle klíčových událostí či z hlediska místa pobytu.

¹ Informace o Františku Lopauovi byly uvedeny na staré internetové platformě webových stránek Válečné střípky, na nové se již nenacházejí. Více k badatelově tvorbě viz PROCHÁZKA, I.: *Válečné střípky (1999–2018)*. Dostupné online z <https://valecne-stripky.webnode.cz/> (staženo dne 20. 4. 2019).

V rámci první kapitoly objasňující dětství a dospívání Františka Lopaura jsem vycházel z primárních pramenů, především tedy dostupných kmenových listů. Tyto archiválie jsem využil i v další části práce, kde popisuji absolvování základní vojenské služby a dobrovolné prodloužení tohoto závazku, společně poválečným stavem československého vojska během období první republiky. Zde mi výrazně pomohla monografie uznávaného odborníka na toto téma, Pavla Šrámka, díky které jsem čtenáři mohl objasnit armádní strukturu, do níž Lopaur ve 30. letech vstupoval.² Další výrazněji zastoupenou publikací v této kapitole je článek Mečislava Boráka, který představuje základní kostru podkapitoly hovořící o Lopaurově úloze v tzv. čadeckém incidentu, během něhož se na hranicích střetly československé a polské jednotky.³

Po úspěšném útěku z Protektorátu Čechy a Morava Lopaur zamířil do Francie, kde se stal velitelem čety jednoho ze dvou pěších pluků. S touto jednotkou absolvoval celou ústupovou anabázi, k jejímuž zmapování jsem užil získané archivní materiály. Jejich zasazení do kontextu bojů mi následně umožnila díla hned od několika autorů. Prvním z nich je Eduard Čejka,⁴ jenž se ve svých publikacích dlouhodobě věnoval tématu československých vojenských jednotek na Západě. Druhým je Jaroslav Čvančara, který popisuje československý odboj a události s ním související,⁵ resp. Gustav Svoboda zaobírajíc se pobytem 1. československé divize ve Francii.⁶

Vojenská služba ve Velké Británii byla z hlediska kompozice textu poměrně složitější. Čtenáři totiž musí být vysvětleny podmínky, za kterých začínala převažovat myšlenka neregulérní války. Její podstatou byl boj přímo v týlu nepřítele, k čemuž britská vláda potřebovala osoby znalé podmínek v okupovaných zemích. Začínají vznikat konkrétní organizace zabývající se realizací různorodých diverzních akcí, které do svých plánů zahrnou také Františka Lopaura. Tuto strukturu detailně popisuje ve své monografii *Muži pro speciální*

² ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*.

³ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*.

⁴ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*.

⁵ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*.

⁶ SVOBODA, G.: *I. československá divize ve Francii (1939–1940)*.

operace Marie Matúšů,⁷ autorka knih hovořících o historii československých parašutistů a jejich následných výsadek.

Další kapitoly se týkají především návratu Františka Lopaura do vlasti a nezadržitelné snahy komunistů o uchopení moci. Klíčovým materiálem se však pro mne staly především memoáry Olgy Lopaurové,⁸ manželky Františka Lopaura, ze kterých téměř jako jediných čerpám po roce 1948, neboť žádné jiné dostupné archiválie pravděpodobně neexistují. Tyto informace jsem kvůli maximální relevanci a věrohodnosti konfrontoval s Veronikou Lopaurovou, neteří Františka Lopaura žijící s ním po dobu jeho pobytu ve Spojených státech, resp. jeho dcerou Yvonne Lopaurovou. Z její strany mi byla také poskytnuta řada osobních fotografií, z nichž jsou některé uveřejněny v přílohách.

Má diplomová práce by tedy měla sloužit jako ucelený pohled na život Františka Lopaura. V několika kapitolách nastíní jeho vojenské úspěchy, za které byl mnohokrát oceněn, stejně jako následnou perzekuci ze strany komunistického režimu, před jejíž maximálním dopadem raději emigroval za hranice republiky, byť se muselo vzhledem k okolnostem jednat o nesmírně obtížné rozhodnutí. Využívám v ní řadu zdrojů, přičemž důraz je kladen na primární prameny, ať už se jedná o dokumenty z Vojenského ústředního archivu anebo rodinné pozůstalosti, které se mi podařilo získat. Její vznik snad bude důstojným připomenutím 80. letého výročí začátku druhé světové války.

⁷ MATÚŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*.

⁸ Memoáry Olgy Lopaurové, rozdělené do několika částí, popisují různá období jejího života. První část se věnuje jejímu dětství, druhá naopak vojenskému životu jejího manžela. Třetí se zabývá útekem přes hranice, aby ostatní čtyři části objasnily jejich společný život v exilu. Memoáry končí na počátku 70. let, neboť je jejich autorka již nestihla dokončit.

1 Léta učňovská

Když si v roce 1903 bral Josef Lopaur, původně rolník ze Tří Studní na Českomoravské vysočině,⁹ za ženu Marii Zelenou, pravděpodobně netušil, že jedno z jeho dětí přispěje k zásadní historické události, která změní běh dějin českého národa. Svého prvního potomka přivádí na svět v roce 1904, načež jej v průběhu následujících 21 let doplní ještě dalších devět sourozenců. V této práci mne bude zajímat teprve čtvrtý v pořadí, František Lopaur, který se narodil 6. června 1910.¹⁰

Prožil si poměrně náročné dětství poplatné době: pravidelně vypomáhal v hospodářství a o to více v době, kdy se otec začal věnovat nově postavené cihelně zajišťující práci lidem z regionu, byť se tento projekt z finančního hlediska pro rodinu Lopaurů příliš nevydařil.¹¹ Františkovu práci v zemědělství posléze vystřídal studium. Svou školní pouť zahájil na trojtřídní obecné škole (byť měly obecné školy ve městech více ročníků, na vesnicích byl tento počet zpravidla nižší),¹² aby následně vystudoval sedm ročníků reálného gymnázia v Novém Městě na Moravě.¹³ To bylo od Tří Studní vzdáleno více než deset kilometrů, takže se do školy společně se svým bratrem Ladislavem dopravoval na kolech, potažmo na lyžích v průběhu zimního období. Nejspíše zde se zrodila jeho celoživotní láska k lyžování.¹⁴

⁹ Často se v pramenech lze setkat, že namísto Tří Studní je u různých osob uvedena Fryšava. Jde o Fryšavu pod Žakovou Horou, se kterou Tří Studně sousedí a až do roku 1992 byly její součástí.

Historie obce Tří Studně. Dostupné online na <https://www.tristudne.cz/cz/historie> (staženo dne 8. 3. 2019).

¹⁰ Městský úřad Nové Město na Moravě (dále MěÚ NMnM): *Kniha narozených a pokřtěných (1883–1917)*, s. 254.

¹¹ Memoáry Olgy Lopaurové (dále MOL), část druhá, s. 1.

¹² KOVÁŘÍČEK, V. – KOVÁŘÍČKOVÁ, I.: *Vývoj školských soustav v českých zemích*, s. 10–11.

¹³ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (dále VÚA-VHA), sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹⁴ MOL, část druhá, s. 1–2.

Ve škole získal základy němčiny a francouzštiny, neboť v období první republiky byla reálná gymnázia zaměřena na výuku těchto jazyků (francouzštiny primárně) a přírodovědné obory. Absolvent takového stupně vzdělávání získal maturitní vysvědčení, které bylo podmínkou pro následné přijetí na vysoké školy technického typu.¹⁵ František Lopaur daného osvědčení opravdu dosáhl, avšak na univerzitu nezamířil. V roce 1930 totiž absolvoval základní vojenskou službu v délce 18 měsíců,¹⁶ aby se dal k dispozici nově utvářené československé armádě. Službu vykonával u 10. hraničářského praporu v Trebišově na Slovensku.¹⁷

Důvody, kvůli kterým se rozhodl pro vstup do armády, mohly být různého typu. Osobně se domnívám, že jedním z nich byl pragmatismus, jelikož rodina Lopaurových měla celkem deset dětí. Je velmi pravděpodobné, že si nemohla dovolit platit Františkovo vyšší vzdělání. Navíc se toto životní rozhodnutí ukázalo jako vynikající především pro jeho osobní život, neboť ve slovenské krajině mohl trénovat v armádním lyžařském týmu svůj oblíbený sport, na což bude posléze velmi rád vzpomínat.¹⁸

Jeho kmenový list ho po vstupu na vojnu popisuje jako nepřiliš vysokého, zato poměrně hezkého mladého muže s kaštanovými vlasy, oči i obočím.¹⁹ Je zajímavé, že František Lopaur o svůj vzhled velmi dbal, čehož si bude možno všimnout i v dalších hodnotících vojenských zápisech.²⁰ Dříve však, než se v mé práci zaměřím na jeho kariéru v období první republiky, se pokusím nastínit vývoj nově utvářené československé armády, aby bylo jasné, do jakých poměrů František Lopaur vstupoval.

¹⁵ KOVÁŘÍČEK, V. – KOVÁŘÍČKOVÁ, I.: *Vývoj školských soustav v českých zemích*, s. 10–11.

¹⁶ *Historie základní vojenské služby v českých zemích*. Dostupné online na <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895> (staženo dne 20. 3. 2019).

¹⁷ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹⁸ MOL, část druhá, s. 2.

¹⁹ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

²⁰ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 30. července 1940.

2 Vojská kariéra v době první republiky

Prostřednictvím této kapitoly se zaměřím především na službu Františka Lopaura v československé armádě s důrazem na první ozbrojený incident u slovenského města Čadca, avšak nejprve nastíním její vývoj. Její páteř zpočátku tvořily navrátilivší se dobrovolnické legie, takže musela projít poměrně složitým přerodem, aby se jí podařilo dosáhnout finálního statutu organizovaného a profesionálního vojska, v němž bude Lopaur nakonec sloužit.

2.1 Stav poválečné armády československé

Po stabilizování politické situace v Evropě čekal na nově vzniklou, necelá dvě léta mladou republiku, zásadní úkol. Bylo potřeba vybudovat pravidelnou armádu, která by se vyrovnala vojenským složkám z okolních zemí. Nejprve bylo nutno projít procesem unifikace, tedy sloučením domácích a zahraničních oddílů, aby se následně dalo přistoupit k systematickému budování vojska. To však bylo značně závislé na vývoji mezinárodní politiky, avšak na daném poli Československo válčilo uvážlivě: uzavřením mnoha spojeneckých dohod výrazně posílilo svou pozici ve střední Evropě.²¹

Především vyjednání spojenecké smlouvy s Francií roku 1924 tvořilo hlavní pilíř obrany státu, přestože francouzská vojenská mise byla na našem území aktivní už od konce první světové války. Jejím úkolem bylo vytvořit bojeschopnou československou armádu budovanou dle francouzského vzoru, což samozřejmě přinášelo přejímání různých vojenských aspektů se

²¹ Zásadní pro etablování se na scéně evropské politiky bylo podepsání tzv. Malé dohody v první polovině 20. let. Jejími členy bylo Československo, Jugoslávie a Rumunsko, načež je spojoval podobný zájem: udržet poválečný klid ve střední Evropě a zabránit Maďarsku znovuzískat ztracená území. Přestože název tohoto uskupení byl původně pejorativního charakteru, nakonec se ujalo jak slovní spojení, tak i mezinárodní spolupráce. KVAČEK, R.: *K politickému profilu Malé dohody*, s. 26.

všemi jeho pozitivy i negativy.²² Obě země vnímaly jako zásadní hrozbu střeoevropského prostoru právě Německo, takže bylo v jejich společném zájmu, aby vznikla kvalitní armáda schopná držet ambiciózní plány svého nevyzpytatelného souseda relativně na uzdě.²³

Základním dokumentem pro evidenci armádních příslušníků zůstal kmenový list převzatý ještě z dob rakouskouherské armády, byť s jistými nuancemi (v případě Františka Lopaura to budou kmenové listy, z nichž budu v této kapitole primárně vycházet).²⁴ V době mírového stavu vojsko disponovalo 150 000 muži, byť byla tato hranice značně pohyblivá. Stejně tak variabilní byla délka prezenční či základní vojenské služby, jež byla původně nastavena na dobu 14 měsíců (později prodloužena o další čtyři). Tyto prvky v rámci československého vojska nelze vnímat jako trvalé, jelikož během společensko-politických změn procházely častými úpravami. Příkladem budiž nástup Adolfa Hitlera k moci v roce 1933, na což Československo reagovalo prodloužením základní vojenské služby na 24 měsíců, navýšením stavu vojska, reorganizací armádních struktur a také budováním pohraničních opevnění.²⁵

V průběhu několika dalších let, během zjevného zhoršování mezinárodní situace vlivem německé politiky (především záboem Porýní a zavedením povinné vojenské služby), muselo být činné také československé zákonodárství. Zasadilo se o vznik důležitého zákona o obraně státu a k němu schválilo též velké množství prováděcích nařízení či vyhlášek. Urychlilo zbrojní program, díky němuž armáda získala velký počet zbraní, byť stále nedostatečný.²⁶

Realizace následných vojenských cvičení prokázala, že i přes drobné nedostatky byla československá armáda moderně vyzbrojena a morálka jejích příslušníků se nacházela na velmi vysoké úrovni. Mohli bychom tedy bez problémů konstatovat, že na armádní poměry bylo

²² TALÁR, J.: *Vývoj vojenské správy na našem území*, s. 28; ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 8–10.

²³ STRAKA, K.: *Francie a Československo 1914–1945*, s. 84.

²⁴ MARŠÁLEK, Z.: *Česká, nebo československá armáda?*, s. 59.

²⁵ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 10.

²⁶ Tamtéž, s. 11–12.

v relativně krátkém časovém úseku dosaženo takového stupně vyspělosti, že se československé vojsko řadilo mezi ta nejlepší v Evropě.²⁷

2.2 Z řadového vojína poručíkem pěchoty

František Lopaur po vystudování reálné školy nastoupil do prezenční služby k 1. říjnu 1930 z dobrovolného odvodu ve věku 20 let,²⁸ načež byl k jejímu výkonu zařazen ke 2. hraniční rotě hraničního praporu 10 v Trebišově.²⁹ Zdravotní záznam z tohoto období jej hodnotí jako nepřilíš vysokého (168 cm), ale jinak zdravého muže schopného okamžitého nástupu k rotě.³⁰

Prvních osm měsíců služby František Lopaur strávil na vojenské škole pro důstojníky pěšího vojska ve zhruba 50 kilometrech vzdálených Košicích. Při závěrečné teoretické zkoušce z května 1931 prokázal adekvátní znalost ze všech potřebných předmětů, dotýkajících se kvalit nejen vojenských (služební předpisy, taktika, nauka o střelbě a zbraních, úprava terénu), ale i osobnostních (mravní výchova a další). Souhrnně byl hodnocen jako „dobrý“, a to v pořadí 189. z celkových 531 mužů. Mohl tedy přistoupit k plnění složitějších praktických zkoušek.³¹

Jejich obtížnost se projevila i na konečných výsledcích. Byly objeveny značné nedostatky ve znalosti chodu vnitřní služby a jeho instruktorské schopnosti se jevily jako chabé, což se vzhledem k vývoji dalších životních kapitol Františka Lopaura zdá dosti paradoxní. Přesto však zvládl tyto zkoušky splnit s celkovým hodnocením „dostatečný“. Velitelé jej klasifikovali jako klidného, dosti pilného a energického vojáka, což mu možná pomohlo v závěrečném resumé.

²⁷ KOHOUTEK, J.: Od začátku vedení armády čs. důstojníky po dnešní dobu. In: *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, s. 159–161.

²⁸ První říjnový den byl datem nástupu všech nováčků do služby, kromě části ženijního vojska. Ta nastupovala až v polovině března.

KOHOUTEK, J.: Od začátku vedení armády čs. důstojníky po dnešní dobu. In: *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, s. 147.

²⁹ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

³⁰ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, zdravotní záznam ze dne 1. listopadu 1930.

³¹ Tamtéž, výkaz o prospěchu ze dne 31. května 1931.

V něm bylo řečeno, že jeho výsledný prospěch je „dobrý“, čímž byl zařazen k možnému výkonu funkce nižšího důstojníka pěšího vojska v záloze k datu 22. září 1931.³²

Provedením těchto zkoušek získal hodnost četaře, jemuž bylo přiznáno splnění důstojnických zkoušek.³³ Dne 10. března 1932, kdy mu skončila 18 měsíční prezenční služba, byl následně propuštěn z činné služby na trvalou dovolenou až do přeložení do zálohy, což se odehrálo k 1. dubnu téhož roku. Jmenován do důstojnické hodnosti byl na Nový rok 1933, kdy se stal podporučíkem v záloze.³⁴ Toto uvedení do hodnosti bylo upraveno zákonem, kterým vzešlo do praxe jmenovat osoby s dobrými výsledky nikoliv ihned po splnění praktických zkoušek, ale o něco později. Při 18měsíční službě, kterou Lopaur vykonal, to bylo povětšinou až po 14–15 měsících včetně, čemuž uvedení do hodnosti v lednu 1933 opravdu odpovídá.³⁵

Během následujícího roku absolvoval třítydenní cvičení ve zbrani, aby byl v prosinci přeložen k pěšímu pluku 41, jemuž byl udělen čestný název „pěší pluk Dr. Edvarda Beneše“.³⁶ K 1. lednu 1935 získal povýšení do hodnosti poručík pěchoty v záloze. Zprvu byl velitelem pěší čety, od září roku 1936 pak čtyři minometné.³⁷ Oba zmíněné roky konal dvouletou dobrovolnou službu u posádky v Žilině, na jejímž konci čekaly na Františka Lopaura další odborné zkoušky. Ty splnil během února roku 1937 s prospěchem „dobrým“ a závěrečným hodnocením, které potvrdilo jeho způsobilost pro výkon nižšího důstojníka pěchoty z povolání.³⁸

³² VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, výkaz o prospěchu ze dne 31. května 1931,

³³ Již 1. února 1931 byl povýšen z vojína na svobodníka, 1. června stejného roku poté do hodnosti desátníka.

³⁴ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

³⁵ KOHOUTEK, J.: Od začátku vedení armády čs. důstojníky po dnešní dobu. In: *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, s. 148.

³⁶ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

³⁷ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina ze dne 30. září 1937.

³⁸ Tamtéž, výkaz o prospěchu zkoušek ze dne 28. února 1937.

2.3 Klíčové události roku 1938

Pokud velení československé armády došlo na počátku 30. let k závěru, že primárním nepřítelem státu bude Německo, musíme mu dát za pravdu. Události několika posledních let naznačovaly, že bude potřeba připravit se na potenciální agresi ze strany svého severního souseda, který si z porušování mezinárodních dohod nedělal příliš velkou hlavu. Jeho ekonomická a politická síla ve středoevropském regionu stále rostla, čehož si bylo vědomo také Československo. Proto do února roku 1938 vstoupilo s novým vojenským plánem, který vycházel z předpokladu, že armáda bude nucena bojovat proti německé přesile izolovaně, a to minimálně po dobu dvou měsíců, než bude možno reálně využít spojeneckých závazků. Klíčovým prostorem měla být oblast pohraničních hor a opevnění, v případě nouze se poté vojáci měli stáhnout směrem na východ k několika přírodním překážkám.³⁹

Tento plán by nejspíše našel své uplatnění, pokud by 12. března nedošlo k připojení Rakouska k Německu. Po tzv. anšlusu byla obrana Čech prakticky bezvýznamná, jelikož dlouhodobý vzdor na takto obklíčeném území zřejmě nepřicházel v úvahu. Česká obranná postavení měla v nově vypracovaném plánu sloužit pouze jako krytí mobilizaci, aby vážnější odpor nastal až v prostoru Českomoravské vrchoviny. Až poté by bylo možno přejít do protiofenzivy.⁴⁰ Klíčovou úlohu přitom měla hrát podpora spojenců společně s neutralitou Polska, avšak z dalších informací vyplývá, že tato premisa by zřejmě neplatila také.⁴¹

První vážná krize nastala v polovině května 1938. Přesuny německých jednotek k československým hranicím, neustálé narušování vzdušného prostoru suverénního státu nepřátelskými letouny a napětí před prvním kolem obecních voleb až příliš připomínaly rakouský anšlus. Politické a armádní špičky země nařídily povolání jednoho ročníku I. zálohy

³⁹ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16.

⁴¹ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 82.

a zvýšenou ostrahu hranic. Do bojové pohotovosti byly postupně uváděny všechny vojenské složky, které během necelých dvou dnů zaujaly téměř celou sestavu okolo československého pomezí. V této vyhocené době byl zvýšen početní stav československé armády na více než 370 000 mužů, kteří úspěšně realizovali tzv. částečnou mobilizaci ve dnech 20. až 23. května. Ve společnosti byla přijata s kladnou odezvou, v rámci mezinárodní politiky rozporuplně.⁴²

Po těchto událostech byl František Lopaur přidělen k hraničnímu praporu 6 jako velitel jedné z čet s platností od června roku 1938.⁴³ Lze tedy předpokládat, že hraniční ochrana byla po květnových událostech pro československou vládu primárním požadavkem. Nutno ale poznamenat, že kromě obranných plánů se Československo začínalo dostávat také do politických nesnází: Velká Británie se společně s Francií začaly čím dál více intervenovat ve prospěch Německa. Poprvé se jejich aktivita zaměřila na zmírnění obranných opatření částečné mobilizace,⁴⁴ podruhé, což byl daleko závažnější problém, chtěli spojenečtí politici řešit sudetoněmeckou otázku v českém pohraničí. Britové totiž odmítali, aby národnostní spory mezi Československem a Německem přerostly v otevřený konflikt, čímž byl bohužel výsledek jakýchkoliv jednání dán předem.⁴⁵

Právě k jasnému konfliktu totiž veškeré kroky agresivního Německa směřovaly. Vnitřní nepokoje v oblasti Sudet vyvolal Adolf Hitler svým projevem ze 12. září, na což Československo reagovalo přidělenou pohotovostí všem armádním orgánům.⁴⁶ V některých oblastech bylo vyhlášeno stanné právo, kde proti německým demonstrantům zasahovala armáda. Ta v průběhu následujících dnů zvyšovala svou sílu, když do 20. září bylo ve zbrani

⁴² ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 30–31.

⁴³ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina ze dne 1. listopadu 1938.

⁴⁴ Je potřeba si uvědomit, že počet jednotek v rámci mírové armády Německa byl zhruba třikrát vyšší než číslo příslušníků československého mírového vojska. Tím pádem mohl Adolf Hitler kdykoliv přistoupit k vojenské akci s potřebnou převahou, naproti čemuž muselo Československo vyhlásit (alespoň částečnou) mobilizaci, pokud se tedy chtělo stát kořistí svého severního souseda. Z toho logicky vyplývá, že bylo velice jednoduché označit československou vládu jako agresora, zatímco Německo se mohlo tvářit klidně a bez jakýchkoli územních ambicí.

⁴⁵ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 32–33.

⁴⁶ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 82–83.

zhruba půl milionu mužů. Bohužel, britsko-francouzský nátlak na československé vládní činitele znamenal, že bylo reálně projednáváno přijetí německé note požadující odstoupení všech území s více než 50 % německým obyvatelstvem. O to více, když v následujících dnech zahájily jednání také Polsko a Maďarsko, kdy tyto státy žádaly odtržení těch částí Československa, kde byly výrazně zastoupeny zase jejich národní menšiny.⁴⁷

Již během 19. září 1938 vyzvali Britové s Francouzi československou vládu, aby na tato ultimáta přistoupila. Obě země totiž odmítaly „nést důsledky případného odmítnutí“, což v diplomatické řeči de facto znamenal konec česko-francouzské spojenecké smlouvy, která byla jednostranně vypovězena. Vrcholní představitelé československé politiky byli tímto přístupem zcela zdrceni a paralyzováni, což v samotném důsledku nemohlo znamenat nic jiného než skutečné přijetí německých podmínek. Přestože tento čin znamenal pád vlády k 21. září, ta následující, pod vedením gen. Syrového, musela přijmout veškerá učiněná rozhodnutí vlád předchozích. Tuto skutečnost je nutno si uvědomit, neboť řada laické veřejnosti vnímá jako definitivní zlom v dané problematice až Mnichovský diktát, nikoliv události k němu vedoucí.⁴⁸

Sdělení zmíněné zprávy československému lidu znamenalo obrovskou vlnu odporu a demonstrací za obranu státu; stejně tak tato kapitulace Prahy povzbudila Maďarsko a Polsko, kdy obě země rychle přispěchaly s podobnými územními požadavky jako Německo. Nová vláda se vlivem stále navyšujících se podmínek Adolfa Hitlera odhodlala k jednoznačnému, avšak riskantnímu kroku: vyhlásila všeobecnou mobilizaci ke 23. září. Nástup záložníků byl okamžitý, první z nich se u svých útvarů hlásili už během hodiny od vyhlášení. Přestože se objevily některé drobné nedostatky, lze konstatovat, že nástup bojových útvarů byl nad očekávání rychlý, a že většina mužstva úspěšně mobilizovala během prvních dvou dnů.⁴⁹

⁴⁷ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 35–38.

⁴⁸ ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*, s. 138.

⁴⁹ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 35–40.

Základním úkolem československé armády tedy bylo odražení hlavního německého náporu směřujícího na Moravu a udržení země alespoň do momentu, než budou moci zasáhnout francouzské jednotky. Bohužel, jakkoliv byla mobilizace úspěšná a posílila morálku obránců, politické události její smysl zcela zhatily. Adolf Hitler stále stupňoval své požadavky vůči střeoevropské zemi a hrozil válkou, což mohlo vyvolat mnohem větší problém než pouze konflikt lokálního charakteru. Také proto se v Mnichově 29. září 1938 sešli německý kancléř, francouzský premiér Édouard Daladier, britský ministerský předseda Neville Chamberlain a italský vůdce Benito Mussolini, aby projednali řešení československé krize.⁵⁰

Jakékoliv návrhy, aby byl přítomen i člen československé diplomatické mise, byly rázně odmítnuty s tvrzením, že podpis zástupců čtyř evropských mocností je snad dostatečnou autoritou k vyřešení daného problému. Českoslovenští vyslanci tak na resumé museli čekat v blízkém mnichovském hotelu, kde jim, i napříč absenci jakéhokoliv legitimního mezinárodního mandátu, byly sděleny výsledné informace až ex post.⁵¹

Po půlnoci jim byl předložen finální dokument, který vzešel do dějin pod názvem Mnichovská dohoda. Na jejím základě musela československá vláda nejenže odstoupit Německu území s více než 50 % německého obyvatelstva, ale navíc byl projednán mnohem větší prostor, než byl z předchozích nót původně avizován.⁵² Vrcholní českoslovenští činitelé tak stáli před zásadní otázkou, zdali vzdorovat pár hodin starému ujednání cizích mocností, anebo se mu podřídít. Podle expertizy generálů však nebylo možné vzdorovat nepřátelům v situaci, kdy by armáda musela bojovat na několika frontách současně. Pokud by k takovéto

⁵⁰ KUKLÍK, J.: Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *Mnichov 1938 – sedmdesát let poté*, s. 21.

⁵¹ STRAKA, K.: *Vojáci, politici a diplomaté*, s. 12.

⁵² Právě dokument Mnichovské smlouvy byl klíčový pro československou zahraniční politiku, primárně pro prezidenta Edvarda Beneše, který na její neplatnost upozorňoval okamžitě po vypuknutí války. Přijetí tohoto stanoviska mezinárodními velmocemi mezi lety 1941–1942 znamenalo nejen uznání československé exilové vlády v Londýně, ale taktéž obnovení hranic země prakticky v předválečné podobě (vyjma Podkarpatské Rusi). KUKLÍK, J.: Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *Mnichov 1938 – sedmdesát let poté*, s. 21–26.

akci došlo, jednalo by se z vojenského hlediska prakticky o sebevraždu.⁵³ K přijetí nadiktovaných podmínek tedy došlo v poledne 30. září. V podvečer byla s tímto rozhodnutím seznámena veřejnost, která daný krok přijala s nepochopením a zoufalstvím. Především vojáci, kteří se tuto informaci dozvěděli a disponovali nepopiratelným odhodláním bránit svou zem, byli naprosto zdrceni.⁵⁴

Více než milion perfektně vyzbrojených mužů, kteří ve své době představovali v přepočtu na osoby nejvyzbrojenější armádu světa, byl donucen ustoupit z pohraničních oblastí bez jediného výstřelu. Ty počátkem října následně začala obsazovat německá armáda,⁵⁵ přičemž výsledkem nebyla jen ztráta územní, ale také ztráta národní identity. Opomenout nelze ani ztrátu materiální a lidskou: podle Jiřího Plachého a jeho publikace zaobírající se komplexní statistikou všech padlých, se v souvislosti se zmíněnou německou agresí mohlo jednat v extrémním případě až o 562 osob.⁵⁶

2.4 Čadecký incident

I tak na nové československo-německé hranici pokračovaly drobné šarvátky mezi německými a československými vojáky. Podobně problematická byla i jižní státní hranice, jelikož se Maďarsko po československé porážce na politickém poli začalo osmělovat a podnikat násilné přechody přes řeku Dunaj. Na území Slovenska a také v Podkarpatské Rusi začaly jeho polovojenské jednotky provádět záškodnickou činnost, kdy už během přelomu října a listopadu docházelo k pravidelným přestřelkám. Tyto konflikty zklidnilo až nucené předání některých

⁵³ STRAKA, K.: *Vojáci, politici a diplomaté*, s. 24.

⁵⁴ ŠRÁMEK, P.: *Československá armáda v roce 1938*, s. 41.

⁵⁵ TALÁR, J.: *Vývoj vojenské správy na našem území*, s. 28.

⁵⁶ PLACHÝ, J.: *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*, s. 5.

československých pohraničních oblastí budapešťské vládě (skrže tzv. první vídeňskou arbitráž).⁵⁷

K diverzním aktivitám se následně přidalo také Polsko. Oficiální střet československé a polské armády však přišel až ke konci listopadu, do něhož se aktivně zapojilo také letectvo s dělostřelectvem, na jehož konci byli mrtví na obou stranách.⁵⁸ Předehru k tomuto incidentu představovala snaha polské vlády dosáhnout k již dříve získanému Těšínsku dalšího území okolo Oravy, Spiše a zmíněné Čadce (reálně o rozloze asi 200 km²). Argumentovala jazykovou příbuzností zdejších obyvatel s polštinou a požadavek revize hranic interpretovala jako odčinění křivdy způsobené Polsku po první světové válce.⁵⁹

Proto k 1. listopadu 1938 zaslala do Prahy nótu, v nichž vymezila oblasti, kudy měla vést nová demarkační linie. Československá vláda byla předchozími okolnostmi donucena toto sdělení přijmout, čímž vzešel v platnost závazek obou stran ohledně definitivní shody v otázce úpravy vzájemných hranic. Pro radikální část Poláků ale bylo nepřijatelné, že se zábor téměř nedotkl Oravy, Slováci zase odmítali akceptovat jeho obrovský rozsah v okolí Čadce. Bylo jasné, že budou muset proběhnout ještě další revize.⁶⁰

Stejného data byla Františku Lopaurovi vydána kvalifikační listina za rok 1938 v rámci Hraničářského praporu 6. Svého času poručík pěchoty byl popsán jako spolehlivý, svědomitý a se smyslem pro odpovědnost, když se nacházel ve službě. Pokud v ní nebyl, ke svému se choval upřímně a velmi kamarádsky. Díky těmto charakterovým vlastnostem byl shledán dobrým cvičitelem a vychovatelem podřízených,⁶¹ čehož v budoucnu ještě využije ve Velké

⁵⁷ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 95–97.

⁵⁸ Tamtéž, s. 97–98.

⁵⁹ Nutno podotknout, že toto jazykové podobenství sice bylo relevantní, avšak obyvatelstvo žijící v těchto oblastech se nikdy necítilo jako polské, čímž se logicky nezapojovalo ani do jeho národního hnutí. Jednoduše nemělo polské národní vědomí a nepřiklábělo se k němu. Objektivně tak lze konstatovat, že snaha polské diplomacie o územní revindikaci na Slovensku byla krokem zcela chybným.

⁶⁰ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*, s. 66–69.

⁶¹ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina ze dne 1. listopadu 1938.

Británii a francouzských koloniích. Momentálně však, stejně jako zbytek praporu, napjatě vyčkával, jak dopadnou územní revize mezi Československem a Polskem.

Jimi byla pověřena delimitační komise složena ze zástupců všech zainteresovaných stran. Polská část 16. listopadu 1938 předložila té československé svůj návrh úprav, kdy byla hraniční čára vedena daleko za tou z původní dohody, samozřejmě ve prospěch Polska. Především šlo o čadecké vlakové nádraží a část území Oravy, kde měla další jednání proběhnout, ale až o týden později. K nim nakonec nedošlo, jelikož během přesunu polské části delegace zaútočil na její členy československý dav, který holemi a kamením rozbil okna autobusu a dva delegáty zranil. Danému incidentu měly policejní a vojenské složky nečinně přihlížet,⁶² což polská strana označila jako spoluúčast československých orgánů a přerušila jednání, aby o několik hodin později rázně uvědomila vojenské důstojníky o „*neprodleném obsazení území delimitované polsko-československou komisí v obvodu Čadce*“. Ráno 25. listopadu tedy příslušníci polské armády překročili vymezenou státní hranici, aniž by byla jakkoli uvědomena československá strana o zrušení smlouvy z počátku měsíce.⁶³

Proti nim měl stát 41. pěší pluk a další jednotky v záloze, ale realita byla odlišná. Oblast, kde došlo k boji, střežil jediný prapor plukovníka Richarda Löschnera. Již okolo deváté hodiny ranní začaly mezi oběma soupeři tuhé boje. 1 rota úspěšně odrazila první nápor polské armády, avšak hlavní útok mířil především 3. a 4. rotu, jež se postupem času dostávaly pod stále větší tlak. František Lopaur, velitel 2. roty v hodnosti poručíka, se v průběhu těchto událostí ocitl ve velmi složité situaci také. Poblíž obce Čierne měl hájit určenou silnici, avšak nepřátelský nápor na těchto místech prakticky nešlo odrazit. Během těžké přestřelky byl raněn voj. Juraj Haščík,

⁶² Kapitán československé armády, který byl tomuto incidentu přítomen, vypověděl, že v době útoku opravdu pobýval v Oravském Podzámku. Během incidentu však vyběhl ven a zjistil, že dav ohrožuje autobus s polskou komisí. Zraněného řidiče sice okamžitě přikázal ošetřit, ten to ale odmítl, přičemž tato drobná epizoda posloužila Polsku jako záminka pro zdůvodnění odvetných akcí.

⁶³ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*, s. 8–16.

kterého por. Lopaur okamžitě odtáhl do bezpečí společně s jeho lehkým kulometem, a následně nařídil svým mužům ústup dolů do údolí.⁶⁴

Do bojů zasáhlo také československé dělostřelectvo, které účinně podpořilo pěší vojska. Rozkaz k přerušení palby na nepřátelské pozice obdrželo až v odpoledních hodinách, kdy byl po vzájemném vyjednávání obou stran střet pozastaven.⁶⁵ Polská strana jej zdůvodnila reakcí na incidenty, které byly mezi obyvatelstvem rozpoutány pravděpodobně za účasti československých vojenských osob, což podnítilo okamžité územní obsazení těch oblastí, jež byly Polsku přisouzeny během delimitace úseku Čadca. Československá vláda tento krok vyhodnotila jako nedorozumění, a jelikož mínila zabránit další eskalaci konfliktu, umožnila svému sousedovi obsazení těchto prostor. Daná území by totiž Polsku připadla tak či onak, pouze o týden později, jak již bylo odsouhlaseno v dříve projednaných dohodách.⁶⁶

Přestože do střetu zasáhla dělostřelectva na obou stranách, počet mrtvých a raněných tomu naštěstí neodpovídal. Polské prameny hovoří o dvou mrtvých a desítkách raněných, na československé straně pak v boji padli voj. Štefan Holienka (nar. 1915)⁶⁷ a Stanislav Voska (nar. 1914),⁶⁸ oba povýšení do hodnosti desátníků in memoriam.⁶⁹ Svůj život položili za vytýčení hranice zachovávající většinu částí obcí Čierne a Skalité, avšak za kompenzaci v podobě 45km² z jiných obcí předaných Polsku, především z katastrální oblasti Čadca.⁷⁰

⁶⁴ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*, s. 16–18.

⁶⁵ MAREK, J.: *Hořké poučení pro budoucnost?* Dostupné online na <http://www.vhu.cz/horke-poucení-pro-budoucnost/> (staženo dne 8. 3. 2019).

⁶⁶ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*, s. 20–22.

⁶⁷ PLACHÝ, J.: *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*, s. 11.

⁶⁸ Tamtéž, s. 21.

⁶⁹ BORÁK, M.: *Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938*, s. 23.

⁷⁰ Tamtéž, s. 27; MAREK, J.: *Hořké poučení pro budoucnost?* Dostupné online na <http://www.vhu.cz/horke-poucení-pro-budoucnost/> (staženo dne 8. 3. 2019).

3 Bitva o Francii

Poslední měsíce roku 1938 přinesly výraznou změnu československých hranic: Německu, Polsku a Maďarsku byla předána značná část pohraničních území. Okleštění suverénního státu sice přineslo prozatímní uklidnění mezinárodní situace, avšak Adolf Hitler se středoevropskou situací nebyl stále spokojen. Po krátkém váhání se rozhodl k definitivnímu obsazení českých zemí a k ukončení dvacetileté existence Československa. Záminku mu poskytly stále výraznější národnostní rozpory uvnitř čerstvě potupeného státu – ty se česká armáda pokoušela uklidnit vojenským zásahem a převzetím moci na Slovensku na počátku března roku 1939. Pokud se ze strategického pohledu tento plán vydařil, z hlediska politického skončil naprostým fiaskem.⁷¹

Hitler se okamžitě sešel s bývalým předsedou slovenské autonomní vlády Josefem Tisem a suše mu oznámil, že buďto Slovensko vyhlásí nezávislost, anebo bude okamžitě obsazeno maďarskými jednotkami, které se již angažovaly na Karpatské Ukrajině. V závislosti na tomto jednání slovenský sněm nezávislost 14. března 1939 opravdu vyhlásil. Ve stejný den navíc překročila československé hranice německá armáda směřující na Ostravsko. Na hlavním štábu vypukl zmatek, velitelé pražských armádních útvarů se neodkladně sešli k projednání vzniklé situace. Přestože jich většina schvalovala vyhlášení mobilizace na obranu země, nakonec bylo rozhodnuto o vyslání prezidenta Emila Háchy do Berlína, aby zjistil další postup nacistického Německa vůči Československu. Na této schůzce si Adolf Hitler vynutil souhlas s okupací a vydání kapitulacího rozkazu pod pohrůzkou srovnání Prahy se zemí.⁷²

Nejen celé armádní velení, ale i českoslovenští vojáci byli tímto příkazem opět zcela ochromeni. Následným obsazováním území německými složkami padla veškerá výzbroj a výstroj do rukou nacistického Německa, naopak Podkarpatskou Rus téměř okamžitě

⁷¹ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 110–112.

⁷² Tamtéž, s. 112–115.

usurpovalo Maďarsko. Vznik nového státního útvaru známého jako Protektorát Čechy a Morava znamenal zásadní důsledky nejen pro celou zemi, ale také pro její obyvatele. Pro Františka Lopaura, příslušníka československé armády, to platilo dvojnásob: od dubna 1939 se totiž přikročilo k likvidaci většiny ozbrojených složek, které měly přestat existovat do konce roku. Velký problém však nastal s uplatňováním bývalých vojáků ve společnosti. Pokud to umožňoval věk, povětšinou byli přeloženi do výslužby, jiným pak byly nabídnuty přeškolovací kurzy, aby se mohli ucházet o práci v soukromé sféře, samosprávě či školství.⁷³

3.1 Útěk před nacistickým režimem

František Lopaur do roku 1939 vstupoval nejen s velmi dobrými posudky od svých nadřízených, kteří jej hodnotili jako spolehlivého, svědomitého a spravedlivého velitele (tedy s celkovým kvalifikačním hodnocením velmi dobrým),⁷⁴ ale také s praktickými bojovými zkušenostmi nabytých během čadského incidentu, o němž je v práci pojednáváno výše. Stejně jako ostatním vojákům mu bylo 14. a 15. března onoho roku zakázáno klást postupující německé armádě odpor, už podruhé ve velmi krátkém časovém úseku. Po změně státního uspořádání se následně přistoupilo ke zmíněné likvidaci československé armády, ze které mělo být vytvořeno vládní protektorátní vojsko s pouhými 7 000 muži.⁷⁵ František Lopaur mezi nimi nebyl. Z československé armády byl propuštěn a až do následujícího roku byl bez zaměstnání.⁷⁶

Následně byl okupačním režimem přidělen na okresní úřad v Litomyšli, na němž však dlouho nevydržel. Už čtvrt roku totiž probíhala válka, která svou velikostí přerostla do světového konfliktu. Lopaur odmítal jen nečinně přihlížet a mínil dostát své profesi; vždyť byl téměř celý život vojákem. I proto se v polovině února 1940 rozhodl překročit státní hranice ve

⁷³ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 115–118.

⁷⁴ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina ze dne 1. listopadu 1938.

⁷⁵ ŠRÁMEK, P.: *Ve stínu Mnichova*, s. 118.

⁷⁶ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, osobní vložka ke kmenovému listu č. F-2580.

snaze dostat se do Jugoslávie, odkud byl následně transportován do Francie. Dne 17. února se vlakem legálně dopravil do Bratislavy, z níž zamířil přes Budapešť do Bělehradu.⁷⁷

To byla nejčastější trasa československých vojáků, kteří prchali z Protektorátu v tomto časovém období. Zásadní problém ale mohl nastat při přechodu maďarských hranic, kdy chycené uprchlíky vraceli místní četníci zpět na slovenskou stranu. Relativní bezpečí nastalo až v Jugoslávii.⁷⁸ Do té se František Lopaur dostal 22. února 1940, přičemž se dal ihned k dispozici československému odboji. Následně už šlo jen o čas, kdy by se hromadným transportem dostal do země galského kohouta. K tomu došlo o měsíc později, načež do Marseille dorazil 28. března 1940.⁷⁹ Nastoupil do aktivní služby v hodnosti poručíka a zastával funkci velitele čtyř 2. roty pěšího pluku 1, s nímž se také následně účastnil červnového tažení.⁸⁰

3.2 Tažení francouzským vnitrozemím

Prakticky již od počátku války, konkrétně od 16. října 1939, probíhal výcvik československých vojáků v přístavním městě Agde na jihu Francie v rámci 1. československého pěšího pluku. Do něj se zprvu hlásili především muži z cizinecké legie nebo ti, kteří po okupaci Československa uprchli z vlasti. Postupem času se k nim přidávali i francouzští usedlíci československého původu. Ti všichni měli zájem na obraně demokracie před nacistickou ideologií, nicméně podmínky v samotném táboře byly pro výcvik značně nepříznivé. V jeho okolí se rozkládaly vinice, které stěžovaly přesuny jednotek. V podzimních měsících zase komplikovalo veškeré přípravné akce bahno a velký počet komárů, jež byli všude. Pro vojáky z Československa zvyklé na čistotu a pořádek, byl tábor v Agde nejspíše hotovým očištěm.⁸¹

⁷⁷ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, osobní vložka ke kmenovému listu č. F-2580.

⁷⁸ SVOBODA, G.: *1. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 32–35.

⁷⁹ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, osobní vložka ke kmenovému listu č. F-2580.

⁸⁰ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 30. července 1940.

⁸¹ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign 202/2/23, Válečný deník 1. praporu (16. 10. 1939 - 7. 6. 1940).

Kromě hygieny byl problém také s organizací, jelikož zpočátku neměli českoslovenští vojáci téměř žádnou výstroj, přestože se jejich velení snažilo tyto nedostatky odstranit skrze jednání s francouzskou vojenskou správou. Ta vyvstalou potřebu pokryla pouze částečně a neadekvátně, neboť do tábora vyslala výstroj značně zastaralou, pamatující i časy první světové války – pokud se tedy k československým vojákům vůbec dostala. Je nasnadě, že nově vytvořená jednotka nebyla nejen z materiálního hlediska absolutně bojeschopná.⁸²

Chyběl také spojovací materiál, dopravní prostředky a další. Nejkatastrofálnější však byla situace ohledně munice, jež byl zoufalý nedostatek. Přestože se velitelé československé armády snažili v prvních měsících činnosti sjednat nápravu, francouzské velení jejich prosby nevyslyšelo, jelikož i jejich armáda měla s nedostatkem nábojů citelný problém.⁸³ Československý výcvik tak byl ovlivňován mnohými nepříznivými faktory, z nichž lze kromě výše uvedeného zmínit také neustálý příchod nových branců k jednotkám a jejich rozdílné kvality.⁸⁴ Válečný deník 1. pěšího pluku uvádí, že řada z nich navíc byla přestárlá a k tomu ve špatné fyzické kondici.⁸⁵

Situace se zlepšila až s přesunem 1. pěšího pluku do Pézenas v březnu 1940. Českoslovenští vojáci zde našli lepší ubytování i stravu, navíc se pokračovalo v intenzivním výcviku za lepších podmínek. Objevují se první náznaky toho, že by se celá armáda mohla stát bojeschopnou.⁸⁶ Tak či onak, v tento moment byla francouzská generalita donucena udělat rozhodující krok. Uvědomovala si totiž, že ztráta obrany na čáře Seina – Paříž – Marna by jim pro další vedení války odřízla strategicky důležitý prostor. Bylo ho tedy potřeba udržet za každou cenu. A právě díky této nutnosti byl vydán rozkaz pro československou divizní pěchotu

⁸² ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 78–79.

⁸³ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 181.

⁸⁴ SVOBODA, G.: *1. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 93.

⁸⁵ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign. 198/2/23, Válečný deník p. pl. 1 (10. 6. - 24. 6. 1940).

⁸⁶ Tamtéž.

k přesunu na frontu.⁸⁷ Československé jednotky ještě zintenzivnily výcvik, avšak jeho průběh byl dobrý a nálada veselá, neboť věděly o připravovaném přesunu, na který se již dlouho těšily. Mužstvo bylo nově vyzbrojeno a vystrojeno, veškerý materiál pak měl být také zkontrolován.⁸⁸

S odchodem na frontu se však opětovně objevily nedostatky organizačního rázu. 1. pěší pluk byl v nevýhodě, neboť veškeré vojenské prvky musel převážet ze zhruba 25 kilometrů vzdáleného Agde. S tím souvisely přímé potíže: přípravy k přesunu na frontu byly rychlé, takže nezbyl čas přizpůsobit některým mužům jejich výstroj a výzbroj. Řidiči zase nestihli přebrat svá motorizovaná vozidla a seznámit se s nimi.⁸⁹ Deník št. kpt. Josefa Brůhy se dokonce zmiňuje o tom, že se v nich učili jezdit až na poslední chvíli, navíc v noci.⁹⁰

Přestože se dá říci, že obecného materiálu byl nyní dostatek, neúplný počet se týkal opět zbraní a munice (pro pušky měl každý voják zhruba jen osm nábojů). Tyto nedostatky byly odstraněny až den po odchodu na frontu, tedy 13. června, kdy už byly pluky rozestavěny v obranných pozicích přímo na frontě. Cesta do obranného postavení nebyla veselá, neboť během cesty potkávali Čechoslováci ustupující francouzské jednotky. Josef Brůha ve svém deníku popsal situaci, kdy narazil na skupinu zhruba 15 mužů vedenou důstojníkem, která se s vychrtlým koněm táhnoucím povoz neuspořádaně stahovala do vnitrozemí. Vojáci byli bosí a řada z nich vyčerpaná. Na otázku, o jakou jednotku se to proboha jedná, zazněla odpověď, že se již dva týdny stahují, byli mnohokrát zajati a znova propuštěni. Takových to výjevů byl do doby, než československé jednotky dorazily na místo určení, velký počet, načež na muže silně působily v negativním slova smyslu.⁹¹

⁸⁷ ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*, s. 431.

⁸⁸ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign. 198/2/23, Válečný deník p. pl. 1 (10. 6. - 24. 6. 1940).

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 24, sign. 208/1/24, Deník škpt. J. Brůhy (1940).

⁹¹ Tamtéž.

František Lopaur měl se svou jednotkou dorazit do oblasti, kde vznikala improvizovaná obrana. Zajímavostí je, že německé jednotky byly k tomuto bodu mnohem blíže, takže stačila drobná náhoda a mohlo dojít k poměrně velkému střetu.⁹² Nakonec se tak nestalo a mohly začít opevňovací práce, které Čechoslováci zvládali velmi dobře, prakticky o mnoho lépe než jednotky francouzské, jež jim byly dány k dispozici. Řada z vojáků, pravděpodobně vnitřně kapitulujících před nezadržitelnou německou armádou, rabovala po obchodech a konzumovala alkohol. Toto jednání samozřejmě snižovalo morálku československých pracujících skupin.⁹³

První potyčky mezi oběma stranami se objevily až v noci ze 13. na 14. června, avšak byly pouze lokálního charakteru. Celý pluk byl ale velmi brzy, vzhledem k vývoji na dalších frontových bojištích, donucen k předčasnému ústupu do francouzského vnitrozemí.⁹⁴ Celková délka pochodů pro československé vojáky byla během dvou dnů okolo 45 kilometrů, navíc prakticky beze spánku a za neustále probíhajícími opevňovacími pracemi, na nichž se museli podílet. Muži padali vyčerpáním a únavou, jelikož mnohdy museli pochodovat mimo silnice, protože ty byly ucpané apaticky se pohybujícími civilními uprchlíky.⁹⁵ Pro vojáky, kteří už nemohli po svých, se v noci vracely nákladní automobily, jelikož řada z nich usínala hladem a vyčerpáním při každé volné příležitosti, jež se naskytna.⁹⁶

Nutno také podotknout, že organizační složka francouzské armády v tento moment nebyla také na příliš vysoké úrovni. Například u Montereau se její ženisté dopustili obrovské chyby při obraně Seiny a vyhodili jeden z mostů do povětří ještě předtím, než přes něj přešel celý pluk, takže jedna z jeho částí zůstala na severním břehu. To samozřejmě znamenalo ztrátu části těžké techniky a dalšího cenného materiálu.⁹⁷ A když na už na správném břehu začali

⁹² ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*, s. 432.

⁹³ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign. 198/2/23, Válečný deník p. pl. 1 (10. 6. - 24. 6. 1940).

⁹⁴ SVOBODA, G.: *1. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 151.

⁹⁵ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign. 198/2/23, Válečný deník p. pl. 1 (10. 6. - 24. 6. 1940).

⁹⁶ SVOBODA, G.: *1. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 151.

⁹⁷ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 24, sign. 208/1/24, Deník špkt. J. Brůhy (1940).

Čechoslováci připravovat obranu (vyhlídky na odražení německého útoku byly poměrně vysoké), přišel nový rozkaz k ústupu, přemísťující oba pluky na jih k další řece Loire. Zcela logicky byl jakýkoliv bojový duch československých jednotek otřesen, již podruhé během několika dnů. To ale neznamenalo, že by se omezilo jejich bojové nasazení způsobit německým jednotkám ztráty.⁹⁸

Naopak. Josef Brůha popisuje, jakým způsobem vojáci chránili řeku: „*Ač byly všechny předpoklady pro úplnou demoralizaci všech, až úkoly jednotky v poměru k šířce obrany byly větší ..., ač nebylo stravy a hlavně střeliva, bylo pevné odhodlání neustoupit a hájit Loiru... Obranné postavení bylo tak dokonale připraveno a maskováno, že Němci, ačkoliv bedlivě prohlíželi letectvem náš úsek, přeci nikoho nenašli. Bylo velmi nepříjemné překvapení pro ně, když vykládali jednotky před naším obranným postavením, naši je nechali vykládat a potom teprve na ně zahájili palbu.*“⁹⁹

Čechoslováci totiž vnímali obranu Francie jako boj za svobodu vlastního národa. Řada francouzských jednotek se však vzdávala prakticky bez boje, čímž dostávala Čechoslováky do velmi komplikované pozice. Než však vyvstala nutnost tuto situaci řešit, přišel rozkaz ke všeobecnému ústupu.¹⁰⁰ Byť byly československým jednotkám zadávány velmi obtížné úkoly, statečně se držely na svých místech i během bombardování a nadále pečlivě konaly své povinnosti. Všichni muži byli rozhodnutí bránit poslední obranu u řeky Loiry, avšak jejich postavení bylo i přes několik dílčích úspěchů vzhledem k vývoji války nadále neudržitelné. Začal se tak řešit jejich případný odchod.¹⁰¹

⁹⁸ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 184–185.

⁹⁹ VÚA-VHA, fond. 1. čís. div. - F, kart. 24, sign. 208/1/24, Deník škpt. J. Brůhy (1940).

¹⁰⁰ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 143.

¹⁰¹ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 185–186.

3.3 Evakuace

Gen. Sergěj Ingr, vědom si neodvratností porážky francouzské armády, začal vyjednávat okamžité stažení československé pěchoty z fronty. Stejně tak francouzští reprezentanti prostřednictvím Philippa Pétaina 17. června požádali německé velení o příměří a o pět dní později byla mírová smlouva v Compiègne definitivně podepsána. Zatímco Francouzi zcela podlehli demoralizaci, Čechoslováci museli za naprosto nepředstavitelných podmínek ustupovat dále k jihu. Je zajímavé, že si v naprosto rozložené zemi zachovali svou celistvost a potřebnou míru organizace. Stejně tak je až s podivem, že v téměř dokončeném obklíčení a s Němci v patách dokázali po několikaset kilometrovém pochodu dorazit do přímořského města Sète.¹⁰² Konkrétně 1. pěší pluk od 14. do 23. června 1940 urazil celkem 605 kilometrů, převážně pěšky anebo vlakovou či automobilovou dopravou.¹⁰³

Během ústupu z francouzského vnitrozemí jednal Československý národní výbor společně s Vojenskou správou o vyjmutí tohoto tělesa z francouzské armády, což se úspěšně podařilo.¹⁰⁴ Jednotky se však při ústupu z fronty zdržely, neboť jejich evakuaci nebyla dána přednost před evakuací francouzských jednotek. Následky tohoto zpoždění mohly být katastrofální, neboť bylo téměř vyloučeno, že by muži nastoupili na lodní transporty vedoucí do Británie. Uvažovalo se tak o časově nutném soustředění všech jednotek v některé z oblastí francouzského vnitrozemí, přechodu do Španělska či jiných variantách. Nakonec se však podařilo zajistit několik parníků, především egyptskou loď Rod el Farag, které měly československé vojáky transportovat ze země pryč. Stalo se tak 27. června roku 1940.¹⁰⁵

¹⁰² ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 215–218.

¹⁰³ SVOBODA, G.: *I. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 171.

¹⁰⁴ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 221–222.

¹⁰⁵ VÚA-VHA, fond 1. čs. div. - F, kart. 23, sign. 198/2/23, Válečný deník p. pl. 1 (10. 6. - 24. 6. 1940).

V tuto dobu žádal prezident Edvard Beneš o pomoc britskou vládou. Zatímco pro zahraniční odboj by zajištění Čechoslováků ve Francii znamenalo přílišné oslabení jeho politických ambicí, Britové byli ohroženi nacistickým Německem přímo. Právě proto byla z obou stran učiněna všechna opatření, aby byla evakuace československých jednotek do Anglie co nejrychleji zajištěna.¹⁰⁶ Byť československá generalita stále prohlašovala, že v boji proti nacistickému režimu vytrvá, v praxi zůstalo jen a pouze na jejich vojácích, jestli se rozhodnou stejně. Po kapitulaci Francie vyvstala potřeba, aby ti, kteří v něm míní pokračovat, podepsali prohlášení o dobrovolné účasti. Právě podpis byl podmínkou dalšího přesunu jednotek a jejich následného zařazení ve Velké Británii, kam byla řada z nich dislokována.¹⁰⁷

František Lopaur absolvoval celé tažení francouzským vnitrozemím včetně střetů na frontě. V období mezi 8. a 27. červnem 1940 se zúčastnil bojů a následných ústupových akcí na linii Marna – Seina – Loira – Sète jako velitel čtyř 2. roty pěšího pluku 1.¹⁰⁸ On, ale i celá československá armáda, zanechali ve Francii vskutku pozitivní dojem, a to i přes velmi nepříhodné podmínky k boji, objasněné v práci již dříve. Mnoho francouzských generálů vyslovalo díky mužům, kteří po boku jejich vojáků pomáhali bránit jejich vlast. „*V okamžiku, kdy končí nepřátelství, chce generál Dunoyer vysloviti československým jednotkám, které v boji ukázaly svou statečnost a ukázněnost, svou hrdost nad tím, že jim mohl velet, a vzdát jim čest.*“¹⁰⁹ Na čtyři stovky z nich totiž za obranu Francie zaplatily životem.¹¹⁰

Tato statečnost, o které se francouzský generál zmiňuje, nezůstala bez odezvy. Řada z československých vojáků byla oceněna: ty nejvýznamnější činy byly odměněny francouzským Croix de Guerre, jiným vojákům připadla medaile za chrabrost a dalším byl

¹⁰⁶ ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*, s. 558.

¹⁰⁷ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 144–145.

¹⁰⁸ VŮA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina ze dne 30. září 1937.

¹⁰⁹ ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě*, s. 221–222.

¹¹⁰ STRAKA, K.: *Francie a Československo 1914–1945*, s. 198.

udělen Československý válečný kříž.¹¹¹ Mezi 109 vyznamenanými bychom našli také Františka Lopaura, který jako „*velitel čety 14. 6. 1940 svým klidem a statečností umožnil spořádaný ústup roty, jež neobdržela rozkaz k ústupu a vytrvala na místě až do přesažení nepřítele na obou křídlech*“.¹¹²

¹¹¹ STRAKA, K.: *Francie a Československo 1914–1945*, s. 198.

¹¹² SVOBODA, G.: *I. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 251.

4 Vojská služba ve Velké Británii

Na konci června roku 1940 tak byli českoslovenští vojáci opravdu evakuováni egyptskými loděmi, kdy jich největší množství transport přepravil parník Rod El Farag.¹¹³ A právě na jeho palubu se nalodil také František Lopaur. Paměti jeho manželky Olgy Lopaurové zmiňují, že následoval trasu většiny československých vojáků na Gibraltar, kde docházelo k přestupu na další lodě mířící k britským ostrovům. V jeho případě se mělo jednat o luxusní loď Viceroy of India, s níž měl v pořádku dorazit až do Liverpoolu.¹¹⁴ Informace zde uvedené opravdu mohou být pravdivé, neboť z přeplněného parníku byli povětšinou nezařazení důstojníci přesunuti na tuto loď.¹¹⁵ Ji však Lopaurův kmenový list neuvádí a zmiňuje pouze parník Rod el Farag.¹¹⁶

Na příslušníky československé armády bylo ve Francii nahlíženo s jistým despektem a nedůvěrou (kvůli animozitě mezi nimi a místním obyvatelstvem musely být dokonce vydány rozkazy zajišťující zkrácení doby potřebné na jídlo, návštěv kaváren či omezení chůze po hlavních komunikacích).¹¹⁷ V Británii byla najednou situace zcela opačná. Demoralizované muže přivítaly davy britských obyvatel, které je s radostí vítaly. Novinové titulky ve všech denících vyslovovaly radost a nadšení z toho, že jejich země může přivítat takto neohrožené vojáky, byť jich nebylo mnoho (pouze okolo 5 000).¹¹⁸ Francouzský chaos a lhostejnost najednou vystřídal britský klid a odhodlání. Od nynějška budou československé jednotky vnímány jako potřebná součást v boji proti společnému nepříteli, nikoliv jen jako nutná přítěž, jako tomu bylo v zemi galského kohouta.¹¹⁹

¹¹³ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 156.

¹¹⁴ Soukromý archiv Yvonne Lopaurové, vlastní poznámky o životě otce.

¹¹⁵ SVOBODA, G.: *I. Československá divize ve Francii (1939–1940)*, s. 193.

¹¹⁶ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹¹⁷ ČEJKA, E.: *Bítva o Francii*, s. 430.

¹¹⁸ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 158.

¹¹⁹ FENCL, V. – ŘÍHA, M.: *Československá armáda ve Velké Británii*, s. 6–7.

Většina mužů bude organizována v anglickém hrabství Cheshire poblíž Cholmondeley, kde bude unaveným vojákům konečně dopřána chvíle klidu. Dostanou také čas k opětovnému budování jednotky, během něhož jim bude předána britská výzbroj, výstroj a technika, na níž začnou okamžitě cvičit. V polovině srpna 1940 zde vznikne 1. československá smíšená brigáda (později brigáda samostatná) pod velením gen. Bedřicha Neumanna.¹²⁰

František Lopaur do Anglie dorazil v červenci stejného roku, aby byl zařazen k 1. pěšímu praporu,¹²¹ jelikož uvnitř armády po francouzské anabázi disponoval velmi dobrým posudkem: za dobu služby ve Francii jej jeho důstojnický záznam popsal jako kvalitního vojáka i velitele, jenž na svou jednotku působil především osobním příkladem. V jednání s podřízenými byl sice shledán přísným, avšak o to více pečujícím o své muže, a to v každém směru.¹²² Od září 1940 až do ledna následujícího roku vykonával funkci velitele čety u 3. roty, za jejíž řádné plnění mu bylo uděleno pochvalné uznání pplk. Antonína Zemana (krycím jménem Barovského).¹²³

Z této pozice byl následně zařazen do velitelské zálohy. Zásadní problém československé armády totiž vyplýval z jejího složení. Do Anglie zprvu přicestovalo okolo 2 700 mužů, přičemž téměř čtvrtinu z nich tvořili důstojníci. Pro ty ale bylo systemizováno pouze 155 míst. Vystala tak zásadní otázka, jak tyto přebytky strukturalizovat. Řešení se ukázalo záhy: část z těchto vytvořila velitelskou zálohu a zastávala funkce nižších hodností; jiní pak přešli do francouzské či britské armády (především k letectvu). Františka Lopaura se však týkala až třetí varianta: řada důstojníků byla přesunuta ke zpravodajskému odboru Ministerstva národní obrany (dále MNO) v Londýně, aby prodělala náročný výcvik, po němž měli být přiděleni k různým paraskupinám a vysazeni v Protektorátu.¹²⁴

¹²⁰ FENCL, V. – ŘÍHA, M.: *Československá armáda ve Velké Británii*, s. 6–7.

¹²¹ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹²² VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 30. července 1940.

¹²³ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, pochvalné uznání ze dne 13. ledna 1941.

¹²⁴ FENCL, V. – ŘÍHA, M.: *Československá armáda ve Velké Británii*, s. 8.

4.1 Special Operations Executive

Je nutno si ale vysvětlit okolnosti, za kterých se takto mělo dít. Kapitulace Francie ovlivnila nejen Čechoslováky, na které čekala náročná evakuace, ale také Brity. Vážnost situace chápal téměř každý občan země a bylo jasné, že pozornost Adolfa Hitlera se velmi brzy upře i na jejich zemi. Omezit se však pouze na obranu vlastních hranic by pro nového ministerského předsedu Winstona Churchilla nebyla ta správná strategie. Zcela reálnější obrysy tak začala získávat tzv. myšlenka neregulérní války, tedy diverzního boje přímo v zemích nepřítele.¹²⁵

Pro vedení války je totiž klíčový význam ekonomického zázemí, které se po dobytí evropských států Německu značně zvýšilo. Tato neregulérní forma války měla za cíl cokoliv, co by úspěšně destabilizovalo a paralyzovalo nepřátelské prostředí: šířit dezinformace, distribuovat ilegální tisk, organizovat stávky, plánovat sabotáže v co nejširším měřítku, popřípadě realizovat atentáty na přední osoby nacistického režimu. Jednoduše vše, co mohlo vyvolat chaos, resp. narušit výrobu či dopravu. Všechna národní hnutí, byť rozličného charakteru a v různých zemích, měla vždy stejný cíl, čehož chtěl Winston Churchill samozřejmě využít. Dne 16. července 1940 vzniká tajná organizace s názvem Special Operations Executive (dále jen SOE), spadající pod ministerstvo pro vedení hospodářské války.¹²⁶

Pro československou exilovou vládu měla tato událost neobyčejný význam. Přestože londýnský exil prezentoval aktuální stav jako nelegitimní a přechodný, de facto byl Protektorát Čechy a Morava (popř. Slovenský stát) stále v područí Adolfa Hitlera. Tím do velké míry kompromitoval veškeré její válečné úsilí, čímž měl na destabilizaci prostředí ve vlasti Edvard Beneš enormní zájem. V té však chyběly technické prostředky i lidské zdroje.¹²⁷

¹²⁵ MATÚŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 26.

¹²⁶ ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*, s. 27–30.

¹²⁷ ŠOLC, J.: *Přijdeme za svítání*, s. 15–16.

Právě z tohoto důvodu by československá vláda ráda přikročila k úzké spolupráci se SOE, která by domácím odboji pomohla sabotážním materiálem i vycvičenými odborníky. Obojí by pak do Československa bylo dopravováno vzdušnou cestou.¹²⁸ Tento transport by však zabral okolo osmi hodin, takže se jakékoli akce musely plánovat na jarní či zimní měsíce, jež by umožnily co nejlepší maskování během dlouhých nocí. Dobrovolníci, kteří se takovýchto operací měli účastnit, měli disponovat kvalitním parašutistickým a sabotážním výcvikem.¹²⁹

První spolupráci s československými představiteli tak SOE navázalo už na konci roku 1940. Kooperovalo především s nově vzniklým II. odborem MNO, které vedl plk. gšt. František Moravec, jemuž již dříve umožnily britské tajné složky uniknout z Československa ještě před vytvořením Protektorátu. Mimo něj tehdy nasedlo do letadla dalších deset zpravodajců, včetně mjr. Emila Stankmüllera či mjr. Karla Palečka, kteří tak společně s Františkem Moravcem tvořili tzv. „Moravcovu jedenáctku“. Pro tyto muže, stejně jako pro prezidenta Beneše, znamenalo vytvoření SOE příležitost, jak infiltrovat své lidi do Protektorátu, resp. jak v něm do jisté míry ovlivňovat domácí odbojová hnutí.¹³⁰

Nejen k tomuto účelu bylo zpravodajské oddělení MNO strukturováno. Jednalo se o čtyři pododdělení: skupinu zpravodajskou (A), zajišťující výzvědnou činnost proti Německu, skupinu studijní (B), která vyhodnocovala a třídila získané informace. Dále zde existovala skupina šifrová (C), mající za úkol přepsat tyto zprávy do tajných znaků a opačně, plus skupina zvláštní (D). Ta byla z pohledu uskutečňování exilové politiky skrze diverzní akce pravděpodobně nejdůležitější, neboť zajišťovala výcvik vojáků ochotných k výsadbě v okupované vlasti. V čele této sekce stál (až na období z let 1941–1942) již zmíněný Karel Paleček, jenž měl zajišťovat výběr osob a zaštitit jejich výcvik.¹³¹

¹²⁸ ŠOLC, J.: *Přijdeme za svítání*, s. 15–16.

¹²⁹ ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*, s. 134.

¹³⁰ MATUŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 42–49.

¹³¹ Tamtéž, s. 49–52.

Právě lidské zdroje byly pro SOE poměrně problematickým prvkem. Kromě požadovaných povahových a charakterových vlastností museli vojáci ideálně disponovat perfektními reáliemi o okupované zemi a spolehlivými kontakty v ní. Shánět takovéto osoby měla právě skupina D zpravodajského oddělení MNO.¹³² Její dikci podléhalo také kompletní zajištění potřebného materiálu, vybavení či administrativy a samotný výcvik. Dalo by se říci, že od jeho prvních minut až po nástup do letadla vše zabezpečovala právě skupina D.¹³³

4.2 Paramilitary Course

SOE naopak zajišťovalo výcvikové prostory. Jako perfektní se ukázala odlehlá venkovská sídla, kde vznikaly vojenské školy známé pod názvem Special Training Schools (dále STS). Byly vytvořeny v oblasti severozápadního Skotska, načež byly prohlášeny za zakázané pro civilní obyvatelstvo. Jednalo se o rozlehlá území v poměrně drsné krajině, která byla pro potřeby SOE naprosto ideální. Jako první výcvikový program pro účastníky, kteří úspěšně absolvovali fyzické vstupní kurzy zaměřené na výdrž, se uskutečnil tzv. Paramilitary Course. Ten sestával ze dvou hlavních a jedné vedlejší části. Jednalo se o:

1. kurz útočného boje (Assault Course), o němž budu pojednávat v práci dále,
2. parašutistický kurz (Para Course), který trval týden a měl frekventanty připravit na seskok v nepřátelské oblasti simulováním tří až čtyř nácíků v britských podmínkách,
3. závěrečný kurz (Finishing Course). Ten byl zaměřený na život v utajení a na práci s důležitými informacemi. Zde se budoucí agenti měli na základě jejich individuálního

¹³² Velmi zajímavý je také výběr ostatních uchazečů přímo do SOE. Zprvu uchazeče čekal tříkolový pohovor, během něhož byla monitorována především motivace a povaha. Mezi jednotlivými koly, které dělilo i několik dní, dostaly prostor tajné služby, jež měly o daném kandidátu zjistit maximum informací – a především jejich věrohodnost. Pokud se daná osoba ukázala jako spolehlivá, byl jí následně nabídnut výcvik související s jejím úkolem či úkoly. Posléze byli kandidáti posíláni do speciálních zařízení, kde je několik dní pozoroval tým psychologů, aby byl schopen sestavit jejich profil. Podle něj se poté přiřazovaly dané osoby ke konkrétním akcím.

¹³³ HABICHOVÁ, L.: *Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii (1940–1945)*, s. 22.

úkolu během jednoho měsíce seznámit s nepřítelem, složkami policejního aparátu, chování v případě neočekávaného výsledku a kontroly či jiné.¹³⁴ Absolvovali taktéž zpravodajský výcvik, který byl stejně jako ostatní výše trénován v terénu.¹³⁵

Pro mou práci je nejdůležitější právě část kurzu útočného boje. Ty byly různě dlouhé, v zásadě však trvaly něco mezi třemi a čtyřmi týdny. Všechny byly vedeny podle předem vypracovaných příruček, načež v souladu s nimi měli být frekventanti vedeni k nabytí zkušeností v oblasti vedení záškodnické války a práce s výbušninami. Danými příručkami se velitelé, kteří v minulosti museli daný kurz samozřejmě absolvovat, samozřejmě řídit.¹³⁶

Každý z kurzů útočného boje byl ukončen závěrečnými zkouškami a osobním ohodnocením účastníků, na kterém se podílel jak velitel celé STS, na niž výcvik probíhal, tak příslušní instruktoři. Velící důstojníci z národních sekcí (např. ti českoslovenští) podávali o průběhu výcviku vlastní zprávy, které následně zasílali svým přímým nadřízeným. Velkou výhodou během výcviku bylo velmi dobré zázemí britských tajných služeb. Mnohdy se totiž podařilo přesvědčit vedení různých společností, aby k výcviku poskytly již nepotřebný materiál či stroje. Tím pádem se i obtížná cvičení nevysvětlovala pouze teoreticky, ale docházelo i k jejich uplatňování přímo v praxi (jako příklad lze zmínit zajištění zastaralých kolejí a dalších zdrojů při destrukci železničních sítí apod.).¹³⁷

Na konci roku 1940 dostal Karel Paleček pověření vybrat první muže pro absolvování výcviku. Podle velmi přísných kritérií (perfektní kondice, výborný zrak, dobrý zdravotní stav, nadprůměrná inteligence, do 30 let věku) byly nakonec vybrány tři desítky dobrovolníků, které tyto podmínky splňovaly. Musely však akceptovat jistý stupeň práce v utajení.¹³⁸

¹³⁴ Vojáci byli vysazováni na různých místech Británie, kde měli plnit zadané úkoly (ukrást zbraně z kasáren aj.). V případě zatčení místní policií bylo sledováno, zdali se z celé záležitosti dokáží dostat pomocí nabytého tréninku.

¹³⁵ MATÚŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 59–66.

¹³⁶ HABICHOVÁ, L.: *Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii (1940–1945)*, s. 21–23.

¹³⁷ MATÚŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 64–66.

¹³⁸ HABICHOVÁ, L.: *Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii (1940–1945)*, s. 25–28.

Tito vybraní Čechoslováci budou trénováni na několika školách, z nichž nejvýznamnější jsou STS 25 a STS 51 (poblíž Manchesteru, na které probíhá parašutistická část výcviku). Pro mou práci bude důležitější první zmíněná nacházející se v severním Skotsku v blízkosti Glasgow.¹³⁹ Spadaly do ní farmy Garramor a Camusdarrah ležící březích jezera Morar. Na nich bude realizován kurz útočného boje. A právě zde se opět vracíme k Františku Lopaurovi.¹⁴⁰ Ten doposud čekal ve výcvikovém středisku v Cholmondeley, aby se společně se sedmi dalšími členy k tomuto výcviku přihlásil.

4.3 První kurz útočného boje pod dozorem Františka Lopaura

V létě roku 1941 již nic nebránilo tomu, aby se první kurz vedení neregulární války, realizovaný mezi 17. červencem a 7. srpnem roku 1941, rozjel naplno. Instruovali jej britští důstojníci, přičemž zmíněných osm absolventů bylo úplně prvních z celkového počtu 252 dobrovolníků. Kompletní počet kurzů z let 1941–1943 byl 13, načež každý z nich měl svého velitele z řad Čechoslováků, jenž za všechny frekventanty zodpovídal.¹⁴¹

Tento velitel obdržel od plk. Moravce pokyny pověřující jej pravomocí velitele odloučené roty, nicméně pouze do té míry, aby bylo možno poznat každého z jejich členů. Stejně tak měl na starosti pečovat o jejich zdravotní stav, potažmo zajistit potřebný materiál k výcviku. O stavu celého kurzu měl také jednou týdně podávat pravidelné hlášení a vést si deník, do kterého měl zapisovat objektivní fakta a subjektivní dojmy z výcviku.¹⁴² A právě úplně prvním velitelem se stal František Lopaur, disponující dostatečnou autoritou a vynikající tělesnou kondicí, navíc čerstvě užívací hodnost nadporučíka, do níž byl povýšen po svém příjezdu do Británie.¹⁴³

¹³⁹ HORÁK, J.: *Výcvik v boji zblízka v československém odboji za druhé světové války*, s. 27–29.

¹⁴⁰ ŠOLC, J.: *Přijďme za svítání*, s. 63.

¹⁴¹ MATUŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 114–117.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

Jeho výcviková osnova, kterou mýnil realizovat, měla za cíl předat budoucím absolventům kurzu základní znalosti trhavin a destrukčního materiálu. Stejně tak měli získat zkušenosti z oblasti sabotážních činů a zafixovat si nové návyky v bojových situacích během střelby (z pistolí, kulometů, automatických pušek) a hodů granátů.¹⁴⁴ Novinkou, která se na tomto výcviku začala uplatňovat, byl princip dvou po sobě jdoucích výstřelů z pistole, po nichž si byl absolvent jistý zneškodněním svého cíle při podobné operaci.¹⁴⁵

Členové této výcvikové skupiny se také museli naučit orientaci v mapě, určení cílů pomocí souřadnic, značení bodů v terénu a další. Trénoval se boj beze zbraně a sebeobrana, důraz byl kladen i na další průpravu k navazujícímu parašutistickému výcviku. Ta spočívala v diverzitě způsobů přepadu strážných, nácviu obsazování nepřátelských budov či jejich ničení. Všechny akce se trénovaly opakovaně s přihlédnutím k možným úkolům jednotlivých členů.¹⁴⁶ Podle Lopaura byla většina realizovaných cvičení užitečná pro všechny členy kurzu. Přistoupil by však ke zkrácení doby čtení map a dalších výměnou za rozšíření nácviu ničení, neboť podle jeho názoru byl zisk zkušeností z této oblasti pro frekventanty důležitější.¹⁴⁷

Během tří týdnů procházelo osm členů mimo dříve uvedené také výcvikem pro záškodnický způsob boje, pro tiché vyřazení (spoutání) či zlikvidování nepřítele beze zbraně (zlomení vazy, zardoušení, probodnutí), pro obranu a vyproštění se z nepřátelského útoku a další.¹⁴⁸ Po mnoha úkolech, které na těchto osm v průběhu jednoho měsíce čekaly, bylo minimum času na volnočasové aktivity. K těm nejoblíbenějším patřil především fotbal, vášnivá diskuse o událostech z domova či zahraničí, různé vtipy a naschvály mezi ostatními členy

¹⁴⁴ VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 825900, poznatky Karla Palečka o pořádaném výcviku.

¹⁴⁵ HORÁK, J.: *Výcvik v boji zblízka v československém odboji za druhé světové války*, s. 32–34.

¹⁴⁶ VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 825900, poznatky Karla Palečka o pořádaném výcviku.

¹⁴⁷ VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 82600, hlášení Františka Lopaura o průběhu kurzu ze dne 26. července 1941.

¹⁴⁸ HORÁK, J.: *Výcvik v boji zblízka v československém odboji za druhé světové války*, s. 68–82.

kurzu,¹⁴⁹ ale také odpočinek po náročném výcviku.¹⁵⁰ Přestože se mi nepodařilo dohledat deník Františka Lopaura s detailním průběhem výcviku, lze nalézt psanou podobu deníku npor. Rudolfa Hrubce, načež osnova obou kurzů bude pravděpodobně velmi podobná.¹⁵¹

Pod svým velením měl František Lopaur rtm. Josefa Gabčíka a Leopolda Musila, čet. Václava Málka s Josefem Gemrotem, des. Vojtěcha Lukašíka a svob. asp. Františka Pavelku s Liborem Zapletalem. Den po začátku kurzu, 18. července 1941, zaslal zprávu na MNO, v níž informoval o zahájení kurzu, zdravotním stavu frekventantů a následném postupu výcviku (udělil souhlas se směrnicemi a s probíranou látkou).¹⁵²

Velká řada mužů, kteří pod Lopaurovým vedením absolvovala tento první parašutistický kurz, se zapíše do historie československého národa. Zmínit můžeme např. Josefa Gabčíka, Františka Pavelku anebo Vojtěcha Lukašíka, kteří jsou z výsadkářů trénovaných v Británii pravděpodobně nejznámější. Stručné shrnutí jejich operací lze nalézt v přiložené tabulce na další straně,¹⁵³ anebo rozsáhleji v přílohách na konci diplomové práce.

¹⁴⁹ Nejvtipnější jsou příhody z následujících kurzů, především týkající se Josefa Valčíka. Kolegům, kteří měli podobný smysl pro humor, pokaždé přichystal různá překvapení: jednomu pod záchodem připravil rozbušku, s jiným si pohazoval odjištěným granátem, z čehož instruktory málem „ranila mrtvice“, dalšímu zase zcela vážně mínil odjištěnou zbraň sestřelit jablko z čela. Pomyslným vrcholem jeho legráček bylo rozhoření krbu v předvečer důležité návštěvy mířící do STS. Jelikož ten nechtěl hořet, pomohl mu vhozením lahve benzínu, čímž si vysloužil velký ohlas nejen ve skupině frekventantů, ale i mezi instruktory. Naštěstí byl jeden z jeho kolegů čalouníkem a popálený nábytek prý do dalšího dne stihl bez problémů opravit... To první kurz pod vedením Františka Lopaura byl pravděpodobně mnohem klidnějšího charakteru.

¹⁵⁰ MATÚŠŮ, M.: *Muži pro speciální operace*, s. 124.

¹⁵¹ VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 826700, Deník Rudolfa Hrubce.

¹⁵² VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 825900, Hlášení Františka Lopaura o zahájení kurzu a Poznatky Karla Palečka o pořádaném výcviku.

¹⁵³ PLACHÝ, J.: *Horší než doba války*, s. 26–29.

Tabulka operací absolventů prvního kurzu útočného boje		
Jméno	Krycí označení operace	Osud parašutisty
PAVELKA František	PERCENTAGE	Popraven 11. 1. 1943
GABČÍK Josef	ANTHROPOID	Padl 18. 6. 1942
ZAPLETAL Libor	BIVOUAC	Popraven 27. 9. 1944
LUKAŠTÍK Vojtěch	INTRANSITIVE	Padl 8. 1. 1943
GEMROT Josef	CALCIUM	Přežil v ilegality
MUSIL Leopold	TUNGSTEN	Přežil v ilegality
MÁLEK Václav ¹⁵⁴	Bez operace	Přežil nasazení na frontě

Kurz byl úspěšně ukončen s konstatováním, že všichni jeho účastníci získali potřebné předpoklady pro splnění budoucích úkolů jim určené. Řada z nich bude navíc podrobena dalším školením, která rozšíří jejich specializaci v rámci následných operací, k nimž budou přizváni.¹⁵⁵

Bylo by dobré si položit otázku, z jakého důvodu nebyl do žádné akce vyslán samotný František Lopaur, přestože měl velmi dobré výsledky i hodnocení. Jako jedna z teorií, která se nabízí, byl počet jeho sourozenců. Po svém útěku z Protektorátu jich v něm zůstalo devět, což je velmi vysoké číslo (kvůli jeho útěku za hranice byli dokonce jeho rodiče a bratr Josef vězněni v Jihlavě po dobu čtyř měsíců).¹⁵⁶ Je možné, že se nejen Lopaur, ale také příslušný odbor MNO obávali mnohem horších represí v případě, pokud by byl během nějaké akce dopaden či poznán. Právě z tohoto důvodu byl zřejmě i nadále ponechán v Británii a nezapojen do přímé činnosti.

¹⁵⁴ Účastnil se bojů u Dunkerque, přičemž „za úspěšnou bojovou činnost a ofenzivu provedenou 28. října 1944 obdržel dodatečně druhý čs. válečný kříž.“ Podrobněji jsem jeho válečnou činnost nemapoval, neboť se jako ostatní z Lopaurových skupiny neúčastnil přímé parašutistické akce. Více k jeho válečné činnosti viz ŠPITÁLNÍK, Zdeněk: *Z Českomoravské vysočiny do skotských vřesovišť*. Historie a vojenství. 61, 2012, č. 3, s. 95-99.

¹⁵⁵ VÚA-VHA, fond 37, digitální archiválie, sign. 37-289-10, složka 825900, poznatky Karla Palečka o pořádaném výcviku.

¹⁵⁶ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, přihláška pro důstojníky a rotmistry z povolání ze dne 25. května 1946.

4.4 Po absolvování kurzu do roku 1943

Po zmíněném výcviku byl opětovně přemístěn k velitelské rotě, aby zde byl na konci listopadu 1942 znovu systematizován v hodnosti nadporučíka pěchoty.¹⁵⁷ Tento rok byl pro Lopaura poměrně zajímavý. Prvně se pokoušel kontaktovat velitelství československé samostatné brigády v otázce povyšování důstojníků, kteří podle jeho názoru utrpěli újmu. Jelikož od podzimu 1938 až do jara roku 1940 ze zcela jasných důvodů nebyla provedena žádná změna hodností, odvolával se Lopaur na to, že ti vojáci, u kterých by za normálních okolností toto povýšení proběhlo, jsou do jisté míry poškozeni. Proto navrhoval, aby byla pro tyto případy provedena úprava a změněno jejich pořadí.¹⁵⁸ Odpovědí mu bylo, že přestože se jednalo o zajímavý iniciativní návrh, nebylo by zcela účelné toto upravovat v Británii. Vše mělo být vyřešeno až po válce a s přihlédnutím k těm, kteří do zahraničí z různých důvodů odejít nemohli.¹⁵⁹

V letních měsících roku 1942 ještě došlo jisté události, která bude po válce hojně využívána komunistickým aparátem k poškození osoby Františka Lopaura. Tou bylo zahájení vyhledávacího řízení z přečinu rušení obecného míru, kdy byl kromě něj obviněn také npor. jezdecký Václav Matějovský.¹⁶⁰ Během něj byli oba zproštěni služby a přiděleni k náhradnímu tělesu, než bude jejich řízení ukončeno.¹⁶¹ Oba velitelé se měli provinit tím, že do jisté míry podporovali německou ideologii. Zatímco Matějovskému byl přisuzován výrok „*at' žije fašismus!*“, Lopaur měl zase při jedné z diskusí prohlásit, že „*nebude bojovat za demokracii*“.

¹⁵⁷ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹⁵⁸ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, dopis na velitelství brigády ze dne 3. března 1942.

¹⁵⁹ Tamtéž, dopis od velitelství brigády ze dne 31. března 1942.

¹⁶⁰ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, vyhledávací řízení ze dne 7. července 1942.

¹⁶¹ Tamtéž, kvalifikační listina ze dne 23. června 1942.

Kromě toho jim měl do Anglie také docházet nacistický týdeník Der Stürmer, který byl propagandistický a antisemitský.¹⁶²

Tvrzení o odebrání tohoto typu tiskovin Lopaur zcela odmítl, větu ohledně boje za demokracii nepopřel, avšak uvedl, že byla vytržena z kontextu, čímž byl zcela změněn její smysl. Podle něj totiž bojuje za osvobození národa, nikoliv za demokracii jako takovou, neboť volba státního zřízení bude až na jeho obyvatelích po skončení války. Jeho obhajobu (stejně jako obranu Matějovského ohledně fašismu, kdy nebyl míněn fašismus jakožto politická ideologie) vrchní polní prokurátor přijal, aby následně trestní řízení proti oběma zastavil. Nutno v závěru podotknout, že oba následně podali žalobu na ty důstojníky, kteří proti nim daná obvinění původně vznesli, především ta týkající se četby nacistického časopisu Stürmer.¹⁶³

Pravděpodobně již na počátku roku 1943 scházela Lopaurovi větší vojenská akce, než které se mu prozatím dostávalo v táboře. Začal se tak reálně zaobírat myšlenkou, že by podal žádost o přestup k britským pozemním jednotkám, popř. ke spojenecké armádě bojující Francie. Oba požadavky zaslal přesně 20. března velitelství československé brigády adresované do rukou jejího nejvyššího představitele, prezidenta Edvarda Beneše.¹⁶⁴ V této době, jak je již uvedeno v práci výše, měla československá armáda v Británii přebytek důstojnických hodností, zatímco Francouzi měli dostatek mužstva, ale málo velitelů.¹⁶⁵ Pravděpodobně z tohoto důvodu mu byla za čtyři měsíce, konkrétně 14. července 1943 schválena první varianta, tedy vstup do armády bojující Francie po dobu trvání války.¹⁶⁶

¹⁶² Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 20 a 26.

¹⁶³ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 20 a 26.

¹⁶⁴ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, žádost o vstup do armády bojující Francie ze dne 20. března 1943.

¹⁶⁵ MOL, část druhá, s. 4.

¹⁶⁶ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

4.5 Africká anabáze v armádě bojující Francie

Na konci července se Lopaur dostavil k seznámení se s podmínkami o povinnostech a právech, které mu ze vstupu do armády bojující Francie vyplývají. Smlouva hovořila především o akceptování vojenské služby po dobu války, dělení vojenských hodností, finančních záležitostech apod. V mnoha případech byla francouzská armáda podobná té československé čili s vyslovením souhlasu vůči daným podmínkám nebyl žádný problém.¹⁶⁷ Po podpisu této smlouvy byl posléze odvelen k náhradnímu tělesu, aby mu na následující dva roky, přesněji od 6. srpna 1943, začala nová etapa života.¹⁶⁸ Byl totiž odvelen do Francouzské rovníkové Afriky, neboť v tuto dobu byl zmíněný kontinent čistě ve spojeneckých rukou. Tři měsíce předtím totiž kapitulovaly německé i italské jednotky, které zde dříve operovaly.¹⁶⁹

S touto situací se znásobila potřeba rekrutování lidských zdrojů, které by spojencům zajistily finální vítězství. Z tohoto důvodu byl František Lopaur přidělen k detašovanému praporu v Point Noir. Náplní jeho činnosti měl být výcvik praporu konžských střelců, avšak jejich bojová činnost byla nulová. I většina dalších mužů, kteří zde působili, neměla žádné bojové nasazení (vyjma letců účastnících se pozorovacích akcí proti německým ponorkám).¹⁷⁰ Povětšinou se účastnili pouze výcviku a občasných bojových přehlídek v Brazaville, kde sídlilo velitelství praporu. Zajímavá byla pro Lopaura ta, která byla uspořádána při příležitosti návštěvy francouzského gen. Charlese De Gaulla. Ten se během přehlídky zastavil právě před Lopaurovými muži, načež spolu s jejich velitelem krátce hovořili. Generál vypadal velmi potěšen tím, že zde hovoří s Čechoslovákem, načež mu následně potřásl rukou.¹⁷¹

¹⁶⁷ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, smlouva o vstupu do armády bojující Francie ze dne 26. července 1943.

¹⁶⁸ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹⁶⁹ KEEGAN, J.: *Druhá světová válka*, s. 343.

¹⁷⁰ Soukromý archiv Ivana Procházky (dále SAIP), korespondence s Františkem Lopaurem, dopis ze dne 27. února 1991.

¹⁷¹ SAIP, vlastní zpráva o Františkovi Lopaurovi ze dne 14. května 1992.

Přestože v Africe bylo pouze minimum akce, nedá se říci, že by se Františku Lopaurovi vyhýbaly zajímavé momenty. Musel nejenom řešit zajišťování výcvikového materiálu (příslušníci jeho jednotky třeba běžně nenosili boty), ale také spory mezi domorodými obyvateli a bělochy. Zajímavá je také příhoda, kdy Lopaurova jednotka měla za úkol přejmout nově vyrobené granáty a vyčistit je od vazelíny. Do této činnosti se zapojil i jejich velitel, který ty rozebrané a vyčištěné skládal na jednu stranu a další bral ze strany druhé. Jeden z granátů mu však omylem upadl na zem poté, co předtím vytáhl pojistku. Všichni přítomní v místnosti zkoprněli, avšak Lopaur se zachoval duchapřítomně a rychle jej vyhodil z okna. Kromě hmotných škod tato příhoda nezanechala žádné jiné pozůstatky. Nutno však říci, že se jednalo nejspíše o jeden z mála vzrušujících momentů jeho služby v Africe.¹⁷²

Během ní už byla spojenecká ofenzíva v Evropě v plném proudu. Americké a britské jednotky se z tisícovek lodí vylodily na plážích Normandie, aby po velmi těžkých bojích 6. června 1944 opětovně otevřely západní frontu. Němečtí generálové varovali, že pokud se jim nepodaří zahnat nepřátelské armády zpátky do moře, bude to znamenat konec války. A nejspíš by ani sami v tomto momentu nečekali, jak blízko pravdě byli.¹⁷³ A zatímco ze zajištěného francouzského předmostí proudilo na kontinent stále vojáků i potřebného materiálu, Sovětský svaz spustil na druhé straně fronty obrovskou operaci Bagration, kterou prolomili obranu německé armády. K tomu všemu ztratil Hitler jednoho ze svých důležitých přátel, neboť hlavní město Itálie již padlo do rukou spojencům. Zcela objektivně se schylovalo k německému pádu, na který si ale svět musel ještě chvíli počkat.¹⁷⁴

Vůdce, ve snaze zabránit neodvratnému, naplánoval na prosinec roku 1944 poslední vzednutí Wehrmachtu. Zahájil obrovskou ofenzivu, která měla nacistům zajistit obrat ve válce. Jejím úkolem bylo nejen způsobit spojencům vážné ztráty, ale především donutit nepřirozenou

¹⁷² SAIP, vlastní zpráva o Františkovi Lopaurovi ze dne 14. května 1992.

¹⁷³ KEEGAN, J.: *Druhá světová válka*, s. 381–387.

¹⁷⁴ KERSHAW, I.: *Konec*, s. 43.

koalici mezi demokratickými zeměmi a totalitním sovětským svazem k rozpadu. Pokud by se nic nezdařilo, důsledky byly všem vysoce postaveným německým pohlavárům zřejmé.¹⁷⁵

Ofenziva v Ardenách, jak byla tato operace pojmenována, sice způsobila stranám svádějícím boje na západní frontě ztráty, avšak ne takové, jaké by nedokázaly nahradit. A to bylo meritum Hitlerova problému: Německo, vyčerpané neutuchajícími nálety a neustálými střety, již nebylo s to pokrývat ztráty, které mu tímto vznikaly. Zdroje byly vyčerpány a válečný průmysl zcela nestíhal. A zatímco nacisté získali nepatrné množství času, během kterého přistoupila spojenecká vojska k reorganizaci a doplnění zásob, své stavy již doplnit nedokázali. Na konci února 1945 tak vstoupili spojenci na německou hranici, kterou tvoří řeka Rýn, aby se ji na počátku dalšího měsíce rozhodli překročit.¹⁷⁶

V dubnu roku 1945 se jednotky z východu probily předměstím Berlína, aby následně zahájili dělostřeleckou palbu na město. Ta měla připravit půdu pro sovětskou armádu, která do něj posléze vtrhla. Hitler se v noci z 29. na 30. dubna, vědom si své definitivní porážky, rozloučil se všemi přítomnými v bunkru kancléřství, aby následně spáchal sebevraždu. Berlín padl, aby jej o několik dnů později následovalo také celé Německo. Druhá světová válka v Evropě skončila 8. května 1945, a mohlo tak dojít k obnovení suverenity Československa.¹⁷⁷

V této době dostává František Lopaur rozkaz k návratu do Velké Británie. V polovině února bylo jeho působení v armádě bojující Francie ukončeno, načež byl ihned opětovně přijat do československé armády a přidělen k náhradnímu tělesu v Southend on Sea. V jeho rámci poté vyčkával návratu do vlasti.¹⁷⁸ Než k němu však došlo, byl ještě Lopaur 7. dubna za svou africkou anabázi povýšen do hodnosti kapitána pěchoty.¹⁷⁹

¹⁷⁵ KERSHAW, I.: *Konec*, s. 171–172.

¹⁷⁶ KEEGAN, J.: *Druhá světová válka*, s. 446–447.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 446–447 a 526–528.

¹⁷⁸ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur

¹⁷⁹ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

5 Život ve třetí republice

František Lopaur dostane povolení k odletu do vlasti 3. června 1945. Dle dokumentů hospodářské správy musel ještě před odletem uvést všechny finanční a materiální pohledávky do pořádku,¹⁸⁰ načež mohl o dva dny později nastoupit do letounu. Ten jej dopravil do republiky, kterou více než pět let neviděl.¹⁸¹ Její podoba však byla značně odlišná od té, jež si tehdejší kapitán pěchoty pamatoval.

Obě zahraniční linie (londýnská i moskevská) totiž vedly delší dobu jednání o tom, jak bude obnovené státní zřízení vypadat. Komunisté, jejichž politická pozice na těchto rozhovorech byla zásadní, totiž preferovali možnost dopředu dohodnutého programu poválečné vlády, jenž měl být následně realizován. Jeho klíčová podoba byla projednána ve druhém největším městě Slovenska, které dalo vzniknout tzv. Košickému vládnímu programu. Byl zde dohodnut vznik národní fronty (čtyři vládní strany zastoupené Komunistickou stranou Československa, sociální demokracií, národními socialisty a lidovci), z nichž měli mít nejsilnější pozici právě komunisté. Zahraniční odboj se sice navrátil do vlasti relativně sjednocen, avšak s nenápadným a o to více nebezpečným vlivem nedemokratických politiků v budoucí vládě.¹⁸²

Ti měli mít jistotu nejsilnějších politických funkcí v zemi, tedy post předsedy vlády, ministerstva vnitra, zemědělství, informací a de facto také národní obrany. Všechny tyto akce znamenaly jediné: obnovený stát se nevydal prozápadní cestou, nýbrž nastoupil linii vedoucí do náručí vznikajících východoevropských diktatur pod taktovkou Sovětského svazu.¹⁸³

¹⁸⁰ VÚA-VHA, sbírka č. 24, František Lopaur, odevzdací a přijímací list ze dne 3. června 1945.

¹⁸¹ VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

¹⁸² VHÚ: *Košický vládní program posunu před 68 lety československou armádu do náruče východu* Dostupné online na <http://www.vhu.cz/kosicky-vladni-program-posunul-pred-68-lety-ceskoslovenskou-armadu-do-naruce-vychodu/> (staženo dne 15. 3. 2019).

¹⁸³ VEBER, V.: *Osudové únorové dny*, s. 23.

Tento vládní program nevytýčil pouze politický kurz třetí republiky, ale řešil také praktické otázky, které vyvstaly s koncem druhé světové války. Poměrně palčivým problémem pro exilové politiky byla pozice německy mluvících obyvatel žijících v pohraničí, kteří byli po osvobozené zemi po všech válečných útrapách vnímáni značně negativně. Již v průběhu konfliktu byla nastíněna možnost jejich transferu, kterou postupně začaly podporovat všechny vítězné mocnosti.¹⁸⁴

Dokument ujednaný v Košicích obsahoval pravidla, podle nichž se v případě tohoto odsunu mělo vycházet: těm, kteří byli prokazatelnými antifašisty, bylo československé občanství ponecháno a potvrzeno. Ostatním obyvatelům německé národnosti však bylo odňato a jejich případné navrácení individuálně posuzováno, pokud se tedy nejednalo o osoby přímo zapojené do podpory nacistického režimu či kolaborace s ním. Speciální komise dospěla k tomu, že v Československu pobývalo na více než 3 miliony Němců. Bohužel, většina z nich měla ihned po osvobození pocítit emoce, které se v obyvatelích převážně pohraničních oblastí během války nakumulovaly.¹⁸⁵

František Lopaur se do vlasti, z níž vyzařovalo značné zvýšení nacionalistického cítění, navrátil 6. června roku 1945. Okamžitě si vybral třítydenní dovolenou, během které si chtěl pravděpodobně vyřídit kromě administrativních otázek především záležitosti rodinné, což je vzhledem k délce jeho nepřítomnosti zcela logické. Po vypršení uděleného volna se vrátil k činné službě, aby zaujal místo velitele 4. roty v Duchcově na severovýchodě Čech, již v hodnosti štábního kapitána. Zde však vydržel pouhé tři měsíce, neboť měl opět změnit působiště.¹⁸⁶ Československá vláda se totiž sháněla po prověřených mužích, kteří měli zajistit ochranu nově vzniklých transportů mezinárodní pomoci.

¹⁸⁴ STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, s. 50–51.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 54–55.

¹⁸⁶ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur; VÚA-VHA, sbírka kmenových listů, František Lopaur.

5.1 Dopravní a strážní prapor UNRRA

Zde je potřeba udělat malou odbočku. Československo bylo po válce vyčerpané a zdevastované, podobně jako většina evropských zemí. Právě proto vznikla během ozbrojeného konfliktu idea ekonomické pomoci těmto státům. Zrodila se mezinárodní organizace pro hospodářskou pomoc a obnovu (dále UNRRA), jejímž úkolem bylo poskytnout oblastem zkroušeným nacistickou minulostí prostředky k renovaci hospodářského života a odvrácení hladu a nouze místních obyvatel. Mělo se jednat především o dopravu potravin i zdravotnického materiálu, stejně jako zemědělských prostředků, vozidel a dalšího. Jednoduše všeho, čeho byl po odchodu nacistické okupační správy nedostatek.¹⁸⁷

Nešlo však bez potřebného zabezpečení výše uvedené přesouvat vyhladovělou a vyčerpanou krajinou. Právě proto byl vytvořen dopravní a strážní prapor UNRRA. V popisu práce měl ochranu skladišť se zbožím, doprovod vlakových souprav či zabezpečení automobilů přepravující materiál na území Československa.¹⁸⁸ A právě k tomuto sboru byl František Lopaur, disponující opět velmi dobrým hodnocením svých velitelů, přidělen v polovině října roku 1945, kde zastával pozici velitele strážní roty 3.¹⁸⁹

Zmíněná rota dislokovaná v Plzni měla za úkol doplňovat stavy strážných skupin v německých přístavech Brémy a Hamburk. Lopaur se svými muži musel např. doprovázet vlaky s materiálem UNRRA anebo poskytovat automobilovým konvojem ozbrojený doprovod. Navíc byla tato skupina také pověřena opravou nákladních vozidel a jejich přepravou.¹⁹⁰ Během své velitelské služby zde byl František představen jistě Olze Páníkové, s níž se začal stýkat.¹⁹¹

¹⁸⁷ SOMMER, K.: *UNRRA a Československo*, s. 7–10.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 28–29.

¹⁸⁹ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur.

¹⁹⁰ SOMMER, K.: *UNRRA a Československo*, s. 29.

¹⁹¹ MOL, část druhá, s. 4.

Díky činnosti celého dopravního a strážního praporu bylo možno do Československa dovést mnoho materiálu, který v roce 1946 činil zhruba 36 % našeho veškerého dovozu. Zboží bylo organizací totiž dodáváno zdarma, a to v celkovém objemu cca 13 miliard korun, což zbídačené ekonomice viditelně pomohlo.¹⁹² Po konci dodávek ji však zasáhly citelné problémy, z nichž východiskem bylo možné pokračovat v Marshallově plánu, který by na pomoc UNRRA de facto navázal. Bohužel, silícím vlivem komunistů a sovětského svazu v národní politice již nebylo k žádné podobné pomoci ze strany západních velmocí přistoupeno.¹⁹³

5.2 Zajištění odsunu německého obyvatelstva

Během této doby Československo prožilo nejisté období nejen z hlediska mezinárodních programů, ale také v rámci svých vnitřních událostí. Dá se říci, že v nevyřešené otázce německého obyvatelstva bylo téměř ihned po válce překročení k tzv. divokému odsunu, který probíhal víceméně spontánně a bez mandátu vítězných mocností.¹⁹⁴ Protiněmecké nálady v republice navíc ještě rozjitřil incident v Ústí nad Labem, během něhož v budově přeměněné na muniční sklad došlo k sérii výbuchů, na jehož konci bylo několik desítek mrtvých a nevyčíslitelné materiální škody. Ze sabotážní činnosti byli místními obyvateli obviněni Němci, na něž byla spáchána série útoků, mnohdy za podpory armády a bezpečnostních sborů zde dislokovaných.¹⁹⁵

Město Ústí nad Labem zmiňuji v mé práci účelně. František Lopaur byl totiž v polovině července roku 1946 přemístěn právě zde s rozkazem zajistit odsun zbylého obyvatelstva za státní hranice.¹⁹⁶ Jednalo se o poslední fáze odsunu řádného. Ten již disponoval mezinárodním

¹⁹² VEBER, V.: *Osudové únorové dny*, s. 87 a 94–95.

¹⁹³ SOMMER, K.: *UNRRA a Československo*, s. 102–103.

¹⁹⁴ *Organizační přípravy odsunu Němců*. Dostupné online na <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-13.htm> (staženo dne 20. 3. 2019)

¹⁹⁵ STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, s. 76–77.

¹⁹⁶ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur.

souhlasem velkých evropských zemí, načež se během dvou let procento obyvatel německé národnosti snížilo ze 77,5 % na necelá čtyři.¹⁹⁷ Celkově tak bylo z republiky vystěhováno do konce roku 1946 na více než 2,2 milionu Němců, z nichž téměř dvě třetiny zamířily do americké okupační zóny. Zbylá třetina následně putovala do zóny sovětské.¹⁹⁸

Chvíli před koncem plánovaného odsunu byl Lopaur odvolán ke svému pluku a přidělen strážnímu oddílu Stalinových závodů v Mostě jako velitel roty. Zde však také nesetřval příliš dlouho, pouze do listopadu roku 1946. Toto období pro něj bylo přelomové: z kariérního hlediska byl povýšen do hodnosti majora pěchoty, ponechán v činné službě v hodnosti důstojníka a následně definitivně přemístěn k Ministerstvu národní obrany k 7. odboru dopravy.¹⁹⁹ Z hlediska osobního následovala 9. listopadu 1946 možná mnohem důležitější událost – s Olgou Pánikovou byli v Plzni oddáni a prohlášeni za manžele.²⁰⁰

5.3 Ministerstvo národní obrany

Během roku 1947 Lopaur pracoval jako referent pro technické posudky zbraní, tedy jako referent materiální skupiny hlavního štábu velitelství pěchoty. Svou funkci plnil podle nadřazených bezvadně, jelikož skvěle ovládal svůj obor a vyznal se v něm.²⁰¹ V tomto období Lopaur žádal o vydání osvědčení o účasti na národním boji za osvobození podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. o příslušnících československé armády v zahraničí a některých jiných účastnících národního boje za osvobození.²⁰² Díky tomuto potvrzení mu mohla být započtena doba strávená v zahraniční armádě do platového postupu a do penze, stejně jako možnost zisku

¹⁹⁷ *Organizační přípravy odsunu Němců*. Dostupné online na <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-13.htm> (staženo dne 20. 3. 2019)

¹⁹⁸ STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, s. 230.

¹⁹⁹ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur,

²⁰⁰ MěÚ NMnM: *Kniha narozených a pokřtěných (1883–1917)*, s. 254; MOL, část druhá, s. 5.

²⁰¹ VÚA-VHA, sbírka kvalifikačních listin, František Lopaur, kvalifikační listina za období 1. října až 30. září 1947.

²⁰² VÚA-VHA, sbírka osobních spisů 255/46 Sb., František Lopaur.

předepsaných pracovních míst v různých státních sférách, úlevách v rámci studia či podpory z různých státních fondů.²⁰³

Hlavní štáb velitelství pěchoty následně potvrdil, že Lopaur byl československým státním občanem, stejně jako potvrdil jeho státní a národnostní spolehlivost na základě již dříve vydaných dokumentů, jimiž MNO disponovalo.²⁰⁴ K vydání osvědčení, stejně jako k nástupu Františka Lopaura na vysokou válečnou školu, kde by si rozšířil své vojenské a všeobecné vědomosti, však vlivem měnících se společenských událostí na počátku roku 1948 nedošlo.²⁰⁵

Během krátkého života třetí republiky totiž komunisté přešli z pasivního účastníka československé politiky k aktivnímu hráči využívajícího i takových prostředků, které v demokratických systémech nemůžeme považovat za morální. Nespokojili se pouze se získáváním informací o svých ideologických soupeřích, ale přešli k výrazné infiltraci těchto politických stran svými lidmi. Ti měli v případě potřeby přejít k vyvíjení nátlaku na své přímé nadřízené a k prosazování komunistických cílů, tedy v komplexním pohledu jednoduše k vytvoření mocenského monopolu jedné strany.²⁰⁶ Posílení svou pozicí se poté komunisté snažili o realizaci svých politických ambicí bez dohody s ostatními stranami, což mezi nimi samozřejmě vytvářelo napětí, neboť nekomunističtí ministři každý krok komunistů (poměrně oprávněně) vnímali jako útok na podstatu demokracie.²⁰⁷

Jasnou zprávou pro ně a pro veřejnost měl být tzv. krabičkový atentát, kdy byl třem opozičním poslancům (Prokopu Drtinovi, Petru Zenklovi a Janu Masarykovi) doručen balíček, který však namísto parfémů obsahoval výbušniny. Již novinové články ze září roku 1947 možná až neopatrně dávaly najevo, kdo by mohl mít zájem na uskutečnění atentátu na tři demokratické

²⁰³ *Předpis 255/1946 Sb.* Dostupné online na <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=174> (staženo dne 14. 4. 2019).

²⁰⁴ VÚA-VHA, sbírka osobních spisů 255/46 Sb., František Lopaur.

²⁰⁵ MOL, část druhá, s. 7–8.

²⁰⁶ KAPLAN, K.: *Pět kapitol o únoru*, s. 11.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 269.

politiky, proti kterým už byla delší dobu vedena štvavá kampaň nejsilnější vládní strany. Přestože se žádný z pokusů nezdařil, signál, že komunisté jsou si svou pozicí naprosto jistí, to byl bezpochyby jednoznačný.²⁰⁸

Na přelomu let 1947 a 1948 docházelo v československém parlamentu k neustálým krizím, kdy byli demokratičtí ministři komunisty obviňováni z neúspěchu, zdržení či neprojednání jakékoliv záležitosti, přestože sami aktivně přispívali k tomuto závěru. Mnohdy své kolegy stavili do situace, kdy buďto museli přistoupit na komunistický návrh, anebo byli vystaveni politickému střetu, z něhož byli následně obviněni.²⁰⁹ Tato atmosféra, společně se zjevným ovládním bezpečnostního aparátu komunisty, měla za důsledek podání demise části nekomunistických ministrů tehdejší vlády ke dni 20. února 1948.²¹⁰

²⁰⁸ DRTINA, P.: *Československo můj osud*, s. 369–372.

²⁰⁹ KAPLAN, K.: *Pět kapitol o únoru*, s. 269–284.

²¹⁰ Tamtéž, s. 321–323.

6 Události spojené s únorem 1948

František Lopaur se nejen kvůli výše zmíněným skutečnostem nacházel v poměrně komplikované situaci. Lze se domnívat, že si byl vědom nebezpečí, jež mu z případného převzetí moci komunisty hrozilo. Tato obava měla reálný základ. Již v roce 1946 byl odmítnut jakožto uchazeč o službu ve 2. zpravodajském oddělení MNO s odkazem na zprávu vypracovanou Vojenským obranným zpravodajstvím,²¹¹ které bylo pevně v rukou komunistů a mělo tak prakticky nekontrolovatelnou pravomoc vůči vojenským osobám sboru. Ovlivňovalo především jejich přijetí do různých armádních oblastí, ke které docházelo pouze v případě, byla-li tato osoba důvěryhodná z hlediska komunistické ideologie.²¹²

A kvůli zahraniční minulosti Lopaur důvěryhodným rozhodně nebyl. K jeho spolehlivosti se vyjádřil také Andrej Slovák, s nímž sloužil u 1. pěšího praporu v Británii. Podle jeho slov byl u sboru značně neoblíben a stal se duchovním vůdcem jedné z opozičních skupin v něm, konkrétně té, která měla šířit negativní informace o prezidentu republiky. Měl také zneužívat jiných důstojníků, kteří pak jeho názory předávali dál.²¹³

Zdali jsou jeho informace pravdivé, anebo se za nimi skrývá motivace nevpustit Lopaura ke zpravodajskému oddělení, pravděpodobně nelze posoudit. Jisté však je, že mu nebyla prokázána jakákoliv účast na šíření propagandistických letáků ani účast ve skupině opozičních důstojníků. Přesto byl na popud komunistického zpravodajství odvolán z UNRRA a ke 2. oddělení MNO nakonec nepřijat.²¹⁴ Dá se tak domnívat, že pro komunisty, stejně jako většina příslušníků západního odboje, rozhodně nebyl důvěryhodnou osobou.

²¹¹ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 35.

²¹² KUDRNA, L.: Vojenské obranné zpravodajství (1945–1950). In: *Paměť a dějiny 1/2008*, s. 76–79.

²¹³ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 23.

²¹⁴ Tamtéž, č. dokumentu 35.

O to více, když jej v roce 1947 spojili i s Georgem Alexanderem Hillem, jehož delší dobu komunističtí zpravodajci sledovali.²¹⁵ Podle nich se jednalo o člena britských tajných služeb, který měl v minulosti vyvíjet činnost proti Sovětskému svazu (financováním protisovětských osob a jiných).²¹⁶ Jeho tajemník, Edward Stanton Moore, měl mít ve svých kontaktech několik osob, mezi nimiž byl podle tajných služeb uveden také František Lopaur (s poznámkou, že se jedná o známého fašistu z Anglie, což byl pravděpodobně odkaz na odebrání německého časopisu za druhé světové války).²¹⁷ Jestli se s těmito osobami Lopaur stýkal, anebo šlo pouze o jakési účelové informace, nelze opětovně potvrdit ani vyvrátit.

Jak již bylo zmíněno, 20. února roku 1948 byla podána demise 12 nekomunistických ministrů ze tří stran. Prokop Drtina vzpomíná, že toho dne převažovalo v táboře demokratických politiků uspokojení ze sjednocení a z vymezení se proti nastupujícímu komunistickému nátlaku.²¹⁸ Komunisté však na následující den svolali demonstrace na svou podporu, vyzývající k přijetí demise těchto politiků a k doplnění vlády jejich členy.²¹⁹ Jelikož počet demisí nebyl nadpoloviční, v což demokratické síly doufaly, musely teď spoléhat na prezidenta republiky, že jejich dokumenty nepodepíše a demise tak nepřijme.²²⁰ Bohužel si vůbec neuvědomily, že vládní krize, kterou komunisté vyvolali, měla sloužit k absolutnímu převzetí moci, ke které 25. února 1948 nakonec došlo.²²¹

Komunisté si svou podporu zajistili především v ulicích, kam svolávali své příznivce. Naopak demokratické strany v tomto období z povědomí lidí zcela vymizely, neboť nebyly slyšet. Zatímco nedisponovaly téměř vůbec žádnými mocenskými nástroji, komunističtí politici

²¹⁵ ABS, fond 302, sign. 302–69–8.

²¹⁶ Tamtéž, č. dokumentu 34.

²¹⁷ Tamtéž, č. dokumentu 11.

²¹⁸ DRTINA, P.: *Československo můj osud*, s. 513–517.

²¹⁹ KAPLAN, K.: *Pět kapitol o únoru*, s. 370–371.

²²⁰ DRTINA, P.: *Československo můj osud*, s. 532–533.

²²¹ KAPLAN, K.: *Pět kapitol o únoru*, s. 525.

měli v rukou nejen akční výbory,²²² ale také možnost generální stávk. Pomocí lidových milicí docházelo k vyvolání atmosféry strachu, kterou ještě umocňovaly výsledky a zatýkání demokratických politiků, zastavení vydávání většiny tiskovin apod. De facto tak vlastnili mnoho prostředků, jimiž se definitivní převzetí moci v Československu dalo realizovat.²²³

Prezident Edvard Beneš se rozhodoval o dalším postupu především 24. a 25. února. Byl si vědom, že i přes vyslovenou podporu demokratickým politikům v zemi již není síly, která by se nyní mohla komunistům postavit. Domníval se, že pokud by demise poslanců nepodepsal, ozbrojené lidové milice by v Československu mohly reálně rozpoutat občanskou válku. A právě tyto obavy vyústily v to, že prezident předložené demise přijal.²²⁴ Můžeme téměř s jistotou konstatovat, že únorové události roku 1948 Lopaur odsuzoval. Z diskuse důstojnického sboru, kterou měli komunisté textově zpracovanou kvůli sledování mjr. pěchoty Karla Zinka, vyplývá, že již během podané demise ministrů Lopaur předpokládal, že pokud se převrat podaří, Československo se ocitne v područí diktatury. Tak se na následujících zhruba 40 let i stalo.²²⁵

6.1 Cigaretová aféra

V toto období Lopaura netížila pouze politická situace v zemi, ale také pracovní obtíže. Bylo proti němu vzneseno obvinění z defraudace cigaret za dobu jeho služby u UNRRA, na jejichž distribuci měl dohlížet. Příjem a výdej kuřiva měl na starosti čet. Jiří Březina, který se

²²² Mocenské orgány v jednotlivých městech, větších továrnách a dalších, sloužící k nátlaku na osoby s protikomunistickým myšlením, resp. k nátlaku na nejvyšší politické činitele, aby vyslyšeli komunistického předsedu vlády.

²²³ KAPLAN, K.: *Pět kapitol o únoru*, s. 525–526.

²²⁴ Tamtéž, s. 532–534.

²²⁵ Únorové události zastihly také řadu osob, se kterými František Lopaur přišel za války do styku. Především se jednalo o několikrát zmíněného Karla Palečka, kterého komunistické orgány zatkly a před Vánoci roku 1950 odsoudily k devíti letům odnětí svobody a peněžité pokutě ve výši 50 000 Kčs. Z tohoto trestu si vlivem čistek i mezi komunistickými osobami našťestí odseděl pouze rok a půl. Proces s bývalými veliteli parašutistických skupin na Západě byl totiž neveřejný a neměl tak pro komunistickou garnituru tak velký význam, jako procesy s dr. Miladou Horákovou a jinými.

ABS, fond S/PL, sign. S–6400 PL, č. dokumentu 14; PLACHÝ, J.: *Horší než doba války*, s.227–231.

sice přiznal, že tuto škodu zavinil a mínil ji kompenzovat, avšak během projednávání případu nečekaně zemřel. Závazek k úhradě však nemohl přejít na jeho pozůstalost, neboť se nejednalo o čin postížitelný trestním zákoníkem, nýbrž spadající pod veřejnoprávní služební poměr. K úhradě škody tak byl zavázán velitel družstva, který byl za jeho řádný chod zodpovědný. A tím byl právě František Lopaur.²²⁶

Ten vůči požadované náhradě vyslovil několika rekursy. Argumentoval především tím, že hospodářská zpráva přenesla na jeho rotu povinnost vyplácet mnohem více přídavků, než šlo z tehdejších účetních a pokladních sil splnit. Díky tomu byli její členové zaneprázdněni a nešlo tedy přistupovat ke kontrole, zdali se s financemi řádně nakládá, i přes opakované upozornění jeho jakožto velitele roty, na která mu nebylo ani odpovězeno. Kromě toho se rota často stěhovala do jiných táborů, společně s výraznou fluktuací jejich členů, což podmínky pro výkon jeho funkce stěžovalo taktéž.²²⁷

Stejně tak se Lopaur bránil nařčení, že nevykonával namátkové kontroly kuřiva. Podle jeho slov totiž v předpisech velitele roty žádná taková povinnost, která by ho k tomuto postupu zavazovala, vůbec není.²²⁸ Tyto námitky mu byly vyvráceny v následných odpovědích. Ohledně namátkových kontrol bylo uvedeno, že byť kontroly u jiného materiálu prováděl, u cigaret tomu tak nebylo, neboť prý považoval čet. Březinu za spolehlivého. To byl však pouze jeho problém, neboť by osobní sympatie neměly zabraňovat ve spolehlivému výkonu jeho funkce.²²⁹ Ostatní důvody byly zamítnuty, neboť byly pro skutkovou podstatu irelevantní. Lopaur tak byl odsouzen k úhradě škody ve výši 11 596 československých korun.²³⁰

²²⁶ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 10. února 1948.

²²⁷ Tamtéž, spis ze dne 5. února 1948.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž, spis ze dne 21. dubna 1948.

²³⁰ Tamtéž, spis ze dne 10. února 1948.

6.2 Útěk za hranice

Nejistou atmosféru doby navíc podle vzpomínek Olgy Lopaurové dokreslovalo časté setkávání se jejího manžela s Bedřichem Reicinem, náčelníkem Vojenského obranného zpravodajství,²³¹ na MNO. Ten mu opakovaně vyhrožoval, aby si nepřestával dávat pozor. V kombinaci s očekávanou výpovědí z práce, která potkala mnoho jeho přátel, začali oba Lopaurovi plánovat útěk za hranice. Pro něj hovořily všechny doposud zmíněné události, proti však stál jeden nezanedbatelný a o to podstatnější argument: 10. července 1947 se narodila jejich dcera Yvonne Marie.²³² Bylo zřejmé, že s malým dítětem nebude jakýkoliv přechod hranic možný. Na druhou stranu, pokud by Lopaur zůstal v republice, pravděpodobně by jej čekaly zásadní perzekuce, jelikož byl účastníkem západního odboje. Oba rodiče tak stáli před nesmírně obtížnou volbou.²³³

Rozhodnutí o udělení dovolené s čekáním Františku Lopaurovi opravdu padlo v polovině dubna roku 1948.²³⁴ Domněnka, že by v případě jeho setrvání ve vlasti mohlo dojít k velice nepříjemným událostem týkající se nejen jeho osoby, ale také manželky a dcery, padlo definitivní rozhodnutí, že se v průběhu května pokusí přejít hranice republiky.²³⁵ Byť se snažili kontaktovaným pašerákům nabídnout i vyšší finanční obnos, než za který měli být převedeni jen aby mohli Yvonne vzít s sebou, byli odmítnuti. Měli jít pouze dospělí, anebo nikdo.²³⁶

Dne 1. května 1948 se oba manželé rozloučili se svými blízkými a dceru Yvonne zanechali u maminky Olgy Lopaurové. S několika drobnými zavazadly vystoupili na určeném

²³¹ Bedřich Reicin do svých rukou od února 1948 soustředil obrovskou moc, načež se osobně podílel na destrukci nekomunistického armádního sboru. Na počátku padesátých let byl však Alexejem Čepičkou odstraněn a v intencích procesů tehdejší doby shledán vinným, odsouzen a následně popraven. Podrobněji viz KUDRNA, L.: Vojenské obranné zpravodajství (1945–1950). In: *Paměť a dějiny 1/2008*, s. 89.

²³² VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 23. června 1948.

²³³ MOL, část druhá, s. 8–9.

²³⁴ VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 25. května 1948.

²³⁵ MOL, část třetí, s. 1.

²³⁶ MOL, část druhá, s. 9.

místě a pochodovali lesem, kde se setkali s pašeráky. Ti je provedli dalším kusem cesty a následně jim pouze slovně upřesnili, jakým směrem mají pokračovat, aby se dostali za německou hranici. Tam je čekali četníci, kteří jim zajistili americký vojenský odvoz.²³⁷

Zhruba dva týdny následně zůstali v internačním táboře, kde probíhaly výslechy, aby se posléze dostali ke Stuttgartu. Zde přežívali v bývalém muničním skladišti, kde bylo shromážděno podstatně více osob, s čímž samozřejmě souviselo i značné zhoršení životních podmínek, především v oblasti jídla, kterého bylo málo. Především děti na tom byly podle výpovědi Olgy Lopaurové velmi zle. Právě tehdy si uvědomila, že rozhodnutí nechat malou dcerku v Československu bylo pravděpodobně správné.²³⁸

Po peripetích a dlouhotrvajících přesunech mezi americkou a anglickou zónou nasedli na transport směřující do Itálie, kde dorazili až v listopadu roku 1948. Právě v Janově došlo konečně ke zlepšení jejich situace, kde František Lopaur sehnal kvůli znalosti jazyků i pomocnou práci. Zde přečkali do 12. prosince, aby je transportní loď společně s dalšími 800 lidmi převezla do australského přístavu Melbourne.²³⁹

Mezitím se v Československu rozjelo pátrání po obou členech rodiny Lopaurových. Emilie Páníková, u které zůstala malá Yvonne, nahlásila jejich zmizení téměř o dva týdny později, než se reálně uskutečnilo. Podle její výpovědi jí dcera s jejím manželem řekli, že odjíždí na dovolenou do Bystřice u Nýrska. Když jim následně poslala dopis a ten je nezastihl, raději vše oznámila příslušným úřadům. Uvedla, že se s Františkem a jeho manželkou rozloučili 4. května 1948 při jejich odjezdu,²⁴⁰ nicméně podle memoárů Olgy Lopaurové toto rozloučení proběhlo již o tři dny dříve,²⁴¹ čímž Emilie Páníková svou dceru pravděpodobně vědomě kryla.

²³⁷ MOL, část třetí, s. 1–2.

²³⁸ Tamtéž, s. 3–4.

²³⁹ Tamtéž, s. 5–10.

²⁴⁰ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 65.

²⁴¹ MOL, část třetí, s. 1.

Proti Františku Lopaurovi bylo zahájeno vyhledávací řízení pro podezření útěku za hranice, dezerce z armády a spolupráce s protikomunistickými osobami a zřízeními, načež na něj byl také vydán zatykač.²⁴² Podle komunistických orgánů se měl dopustit zločinu zběhnutí, velezrady, vyzvědačství a spojení s cizí zemí k úkladům o republiku.²⁴³ Řízení sice bylo pro nepřítomnost obžalovaného přerušeno, byla mu však odňata hodnost majora pěchoty, načež byl v evidenci vojenských důstojníků zařazen do kategorie zběhů.²⁴⁴ Stejně tak mu nebylo vydáno osvědčení o účasti na národním boji za osvobození, neboť uprchl za hranice země.²⁴⁵

²⁴² VÚA-VHA, sbírka vojenských osobních spisů, František Lopaur, spis ze dne 7. července 1948.

²⁴³ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, č. dokumentu 1.

²⁴⁴ Tamtéž, spis ze dne 14. října 1948.

²⁴⁵ VÚA-VHA, sbírka osobních spisů 255/46 Sb., František Lopaur.

7 Exil

V této kapitole se zaměřím na život Františka Lopaura v obou destinacích, v nichž po svém útěku z komunistického Československa žil. První zemí, která jej přijala, byla Austrálie. Druhou poté Spojené státy americké, ve kterých zůstal až do pádu režimu ve vlasti. Pramenem, ze kterého jsem v této kapitole vycházel především, jsou memoáry jeho manželky Olgy, neboť více dokumentů buďto neexistuje, anebo se mi nepodařilo je dohledat. Aby však byly tyto prameny relevantní, konfrontoval jsem je s výpovědí jejich dcery Yvonne a také Veroniky Lopaurové, neteře Františka Lopaura, která s nimi prakticky celé své dětství žila.

7.1 První léta v Austrálii

Během poloviny ledna roku 1949, po zdlouhavé a nepříliš komfortní plavbě trávající více než měsíc, přistáli Lopaurovi v Sydney.²⁴⁶ Společně s dalšími migranty museli nasednout na vlak a autobusy, jimiž se následně dopravili do tábora. Tento tábor byl umístěn v blízkosti města Bathurst a byl jakousi první povinnou zastávkou na jejich cestě do ciziny. Jelikož se v Austrálii mluví anglicky, pobyt v táboře nebyl jen rozřazovacího charakteru, ale také naučného. Museli se totiž účastnit kurzů angličtiny, nehledě na fakt, že oba již touto řečí téměř plyně mluvili.²⁴⁷

Přestože místní podmínky byly poměrně slušné (především byl celý tábor velmi čistý), během pobytu zde každý čekal jednu na průlomovou událost: vyvolání svého jména z rozhlasu, jenž signalizoval nabídky práce pro dotyčného. Po měsíci se z něj ozvalo i příjmení Lopaurů, avšak ani jednu z nabídek nepřijali, neboť se nejednalo o nijak dobře ohodnocenou práci. Oba manželé by navíc byli rozděleni, na což nechtěli přistoupit. Nakonec po dalších dvou týdnech

²⁴⁶ Na webové adrese <http://www.naa.gov.au/> je možno dohledat bližší informace k jejich příjezdu do Austrálie. Tyto záznamy však bohužel nejsou digitalizované.

²⁴⁷ MOL, část čtvrtá, s. 2–5.

začal František pracovat v plantážových lesích, kde měl vysekávat eukalypty a nahrazovat je jehličnany. Olga naopak kývla na místo v blázinci, kde se starala o duševně nemocné. Pozitivum na obou zaměstnáních bylo především místo jejich výkonu. Obě od sebe totiž byla vzdálena sotva 20 kilometrů, takže se oba manželé mohli často navštěvovat.²⁴⁸

Počasí na podzim se však začalo měnit. Velmi často pršelo a na nové motorce, kterou si František koupil z ušetřených peněz kvůli snadnější přepravě, se kvůli blátivým silnicím téměř nedalo jezdit. Olze navíc nevyhovovaly podmínky v ústavu, které spíše připomínaly vězení. Padlo tedy rozhodnutí přemístit se do Melbourne, kde prý bylo zaměstnáno mnoho Čechoslováků. Jako první odjel František, který zde měl zařídit ubytování a stabilní zaměstnání nejméně pro sebe. A tak se ke konci roku 1949 také stalo: jako řidič jeřábu nastoupil do automobilky Ford, která byla jediná svého typu v Austrálii. Olga shodou náhod získala práci v tkalcovně, což bylo pro osoby z jiných zemí značně neobvyklé. Nakonec se přišlo na to, že ji získala díky administrativní chybě, avšak se již nepřistupovalo k žádným změnám.²⁴⁹

Melbourne jim však chyběl bližší kontakt s krajany, který by mohl být podstatně lepší v Sydney, kde byla početná česká kolonie. Během zařizování přesunu pak Olgu Lopaurovou zastihla zpráva o úmrtí její maminky. O to tíživější byla vzhledem k tomu, že u výše zmíněné Emílie Pánikové zanechali svou dceru Yvonne. Nakonec bylo domluveno, že se malá holčička přesune k sestře Františka Lopaura, Anně Rychtové, kde nakonec byla až do svých 14 let. Oba náhradní rodiče ji vzali za svou a Yvonne u nich prožila velmi spokojené a příjemné dětství.²⁵⁰

V australském velkoměstě postupně vystřídali několik bytů a domů, než se jim podařilo sehnat trvalejší bydliště. Stejně tak to bylo i se zaměstnáním. Úsměvné byly především kromě střídání obvyklých pracovních pozic (v prádelnách, mlékárnách, továrnách na oblečení či

²⁴⁸ MOL, část čtvrtá, s. 6–7.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 7–10; MOL, část pátá, s. 1–2.

²⁵⁰ MOL, část pátá, s. 3–7.

peněženky) zaručené tipy Čechoslováků ze Sydney, jak zbohatnout. Bylo jisté, že vaření eukalyptových listů, který málem skončil vyhladověním celé posádky, ani lov přemnožených králíků, kde byla cena benzínu vyšší než odměna za jejich hlavy, pravděpodobně nemá šanci na úspěch. Proto si František s Olgou vážili jejich denní, zato jisté práce. Mnozí jejich krajané však takové štěstí neměli a život v nové zemi, jak jej popisuje Olga Lopaurová, pro ně byl velmi obtížný.²⁵¹ To rodina Lopaurů si žila poměrně spokojeně. Podařilo se jim namísto auta sehnat velmi pěkný byt v jedné z nejlepších čtvrtí, kde bylo mnoho zařízených pokojů, v nichž byli oba šťastní. Zmíněný vůz by si však rádi dopřáli, takže na něj začali strádat ušetřené peníze.²⁵²

Nakonec ani v Sydney dlouho nezůstali. Život jim změnil již téměř zapomenutý fakt, že si většina Čechoslováků ihned po příjezdu do nové země zažádala o vízum do Spojených států. Důvodů bylo mnoho: Australané nově příchozí rozhodně nevíтали a nechovali se k nim příliš uctivě, spíše naopak. Pro většinu z migrantů navíc bylo těžké najít si zaměstnání, které by jakkoli odpovídali jejich schopnostem. Právě proto si danou žádost podali také manželé Lopaurovi, kterým až po dlouhých sedmi letech v Austrálii došla výzva od amerického konzulátu, že jsou jejich víza připravena. Po jistém váhání nakonec převážil argument, že by se v nové zemi mohly otevřít nové možnosti, a to nejen z hlediska životního standardu, ale také ve věci komunikace s mezinárodními organizacemi ohledně možného vydání Yvonky z Československa.²⁵³

7.2 Přesun do Spojených států

V listopadu roku 1955 nasedli na obrovskou zaoceánskou loď plující do Ameriky. Během tří týdnů propluli Pacifikem, aby po několika zastávkách v mnoha exotických zemích

²⁵¹ MOL, část pátá, s. 7–10.

²⁵² Tamtéž, s. 11–12.

²⁵³ Tamtéž, s. 17–22.

definitivně ukončili plavbu v San Franciscu. Odtud měli pokračovat do Omahy ve státě Iowa, kde měli zajištěné přechodné ubytování u sestřenic Františka Lopaura, a to minimálně do té doby, než naleznou svůj vlastní byt. Po dlouhém shánění jej nakonec pořídili, společně s nalezením prvního zaměstnání v novém prostředí. Pro Františka to opět znamenalo práci v továrně, avšak mnohem obtížnější a špinavější, neboť měnil části komponentů u strojů. Olga se zase věnovala administrativě, avšak takovýto život si ani jeden z nich, zvyklí na městské prostředí a určitý komfort, nepředstavovali. Velmi problematické byly také obrovské výkyvy teplot, které jsou pro oblast Iowy typické. Proto po kratším rozjímání padlo rozhodnutí přesunout se do Kalifornie. Pokud by ani zde nenašli štěstí, vrátí se jednoduše zpět do Austrálie.²⁵⁴

Přestože jejich prvotní destinací bylo Los Angeles, po několikadenní negativní zkušenosti s tímto městem se raději přesunuli do San Francisca. Po přechodných apartmá nakonec sehnali slušný byt a vydali se hledat pracovní příležitosti. Olga získala práci v jednom z místních archivů, František zase pracoval jako mechanik na letišti pro jednu z amerických společností. Jelikož byl ve zmíněném městě poměrně velký počet Čechoslováků, Lopaurovi si velmi brzy po svém příjezdu našli několik dobrých přátel, mezi nimi i veterány z druhé světové války.²⁵⁵

Život ve Spojených státech se jim nakonec zalíbil. Do doby, než se aerolinie přestěhovaly do jiného města, využívali jejich služeb a cestovali do Francie za rodinou, která v ní žila, anebo lyžovali. Po ukončení pracovního poměru na letišti František studoval a dostal se na poštu, na které se tehdy konaly poměrně těžké přijímací zkoušky. Tato práce však byla poměrně dobře placená a z hlediska životní úrovně oběma manželům pomohla.²⁵⁶

²⁵⁴ MOL, šestá část, s. 4–14.

²⁵⁵ MOL, sedmá část, s. 1–5.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 10–13.

Zásadní události pro Františka a Olgu Lopaurovi se začaly dít až v roce 1963. Yvonne, která kvůli útěku rodičů za hranice nemohla po absolvování střední školy dále studovat, měla jakékoli pracovní vyhlídky opravdu mizivé. Musela se přestěhovat do Bohumína, jelikož právě zde jí známí zařídili alespoň práci v továrně jako účetní. Mimo Prahu, kde zanechala veškerou rodinu a přátele, však byla velmi nešťastná a podle dopisů se do ní chtěla vrátit. Nakonec však cestovala podstatně dále. Skrze Červený kříž se totiž podařilo vyjednat její přesun z Československa do Spojených států, do kterých dorazila pár dní před Vánoci roku 1963.²⁵⁷

Podle memoárů Olgy Lopaurové byla cesta obou rodičů k přivítání jejich dcery na letišti tichá, neboť oba byli ponořeni do myšlenek, jak na ně bude Yvonne reagovat. Jednalo se touto dobou o šestnáctileté děvče, které s nimi prakticky nepřišlo do kontaktu a vychovávali jej zcela jiní lidé v úplně jiných podmínkách. Dá se říci, že František i Olga pro ni byli cizí lidé. Shledání však bylo poměrně šťastné, přestože mladá slečna byla z nového prostředí velmi nervózní, načež spolu jako úplná rodina strávili celé vánoční svátky, během nichž se vzájemně poznávali. Následně Yvonne nastoupila do místní školy, kde měla poměrně dobré studijní výsledky, jelikož jí František denně pomáhal s učením, především angličtiny.²⁵⁸

Po úspěšném složení maturitních zkoušek v roce 1966 byla následně přijata na San Francisco State College. Během studia zde se začala zajímat o návštěvu Československa, načež jí bylo vízum v roce 1968 uděleno, aby opět navštívila své staré známé a pěstouny, kteří ji po necelých 16 let vychovávali. Bohužel to bylo přesně v srpnu během invaze varšavských vojsk, což značně zkomplikovalo jejich návrat, po několika potížích naštěstí zdárně uskutečněný. Následně si Yvonne našla přítele, k němuž se o rok později přestěhovala, aby jej posléze následovala po dobu tří let do jižní Ameriky.²⁵⁹

²⁵⁷ MOL, část sedmá, s. 16–17.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 17–18.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 22–27.

Již od 70. let si František Lopaur podával neúspěšné žádosti o vízum do Československa. Přestože jeho dceři bylo uděleno, jemu ani jeho manželce nikoliv, jelikož byl evidován stále jako zběh a nepřítel socialistického režimu.²⁶⁰ Podle memoárů Olgy Lopaurové, stejně jako podle vzpomínek Veroniky Lopaurové, požadovala československá vláda po obou manželích zaplatit nějaké výdaje s nimi spojené, aby mohlo k udělení víza dojít. Celkem jí bylo zasláno na 1 600 dolarů, načež však ani tato částka ničemu nepomohla a Lopaurovi o ni přišli.²⁶¹

Kromě žádostí obou manželů své prosby připojovali také jiní členové jejich rodiny, především sourozenci Františka. Jednalo se hlavně o bratra Josefa, adresující svou žádost československým úřadům na počátku 80. let a odůvodňující ji svým stářím. Bylo mu 77 let a rád by svého sourozence viděl do doby, než se mu jeho zdravotní stav zhorší.²⁶² Po zamítnutí této žádosti bez udání důvodu se rozhodl postoupit ještě o stupínek výše,²⁶³ aby tentokrát svou prosbu adresoval přímo kanceláři prezidenta republiky. Podle svého vyjádření chápal, že každý musí pykat za své provinění, avšak podle jeho názoru si František Lopaur vytrpěl v exilu již dost, včetně dlouhého odloučení se svou dcerou.²⁶⁴ Bohužel, stejně jako u předchozích žádostí, bylo i na tuto nahlíženo záporně.²⁶⁵

Během této doby odešel Lopaur z pošty do důchodu. Velmi často jezdil lyžovat anebo hrát různé míčové hry, především stolní tenis. Společně s ním se těchto aktivit účastnil také bratr Jiří s manželkou a dcerou Veronikou, která na toto období vzpomíná jako na své bezstarostné dětství. Lopaurovi si následně užívali také cestování a objevování světa, především do oblasti španělsky hovořících zemí.²⁶⁶

²⁶⁰ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, osobní spis Františka Lopaura, č. dokumentu 1.

²⁶¹ MOL, část sedmá, s. 23; Řízený rozhovor s Veronikou Lopaurovou ze dne 20. dubna 2019, nar. 1964, o životě v San Franciscu po boku Františka a Olgy Lopaurových.

²⁶² ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, osobní spis Františka Lopaura, č. dokumentu 5.

²⁶³ Tamtéž, č. dokumentu 6.

²⁶⁴ Tamtéž, č. dokumentu 10.

²⁶⁵ Tamtéž, č. dokumentu 11.

²⁶⁶ Řízený rozhovor s Veronikou Lopaurovou ze dne 20. dubna 2019, nar. 1964, o životě v San Franciscu po boku Františka a Olgy Lopaurových.

Věci se daly do pohybu až v roce 1988, kdy žádost Františka Lopaura podporovala svým tvrzením i jeho sestra Anna Rychtrová, u níž bydlela jeho dcera Yvonne.²⁶⁷ Na ten již bylo v dubnu odpovězeno kladně, načež František Lopaur vízum povolující návštěvu své vlasti opravdu získal.²⁶⁸ To se však v Československu začala závratnou rychlostí měnit politická i společenská situace, která bude mít za následek oslabení dosavadní totality.

²⁶⁷ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, osobní spis Františka Lopaura, dopis Anny Rychtrové Kanceláři prezidenta ze dne 11. dubna 1988.

²⁶⁸ Tamtéž, vyjádření Kanceláře prezidenta republiky k dopisu Anny Rychterové ze dne 27. května 1988.

8 Návrat do Československa

Komunistický režim byl v zemi těsně před zhroutilím. Nedodržování lidských práv, perzekuce odpůrců a také ekonomické problémy 17. listopadu 1989 zapříčinily protirežimní demonstraci několika desítek tisíc lidí, kterou však potlačily jednotky ministerstva vnitra. Události, které však odstartovala, měly rychlý spád. Vzniklo Občanské fórum, kde se soustředily veřejně známé osobnosti usilující o pokojné vyjednávání s komunistickou mocí, jejíž neformální hlavou se stal Václav Havel. Ten měl hmatatelnou podporu občanů země, neboť se na následujících stávkách a demonstracích sešlo na více než 100 000 lidí.²⁶⁹

Díky tomu začaly na konci listopadu schůzky mezi představiteli Občanského fóra a předsedou federální vlády Ladislavem Adamcem. Zásadních bodů k projednání bylo několik: demise celé vlády a její nahrazení odborníky na dané resorty, abdikace prezidenta republiky Gustáva Husáka, vypuštění tří článků ústavy (především o vedoucí úloze KSČ), propuštění politických vězňů a také legalizace Občanského fóra a dalších nově vzniklých platforem. Protože s některými body Adamec nesouhlasil, občanské nepokoje jej donutily podat demisi.²⁷⁰

Následná jednání vyústila v rekonstrukci dosavadní vlády. V nově ustanovené následně z celkových 20 ministerských křesel získali komunisté pouze devět, aby byli doplněni lidovci, socialisty a nestraníky. Tuto vládu Gustáv Husák jmenoval, aby následně abdikoval z prezidentského úřadu, do nějž byl od 1. ledna roku 1990 zvolen Václav Havel. Revoluce, která dostane kvůli svému průběhu přívlastek sametová, bude završena volbami v červnu zmíněného roku, kde komunisté získají pouhých 13 % hlasů. Československo se znovu stalo demokratickou zemí, do které se bude moci z nuceného exilu kdokoliv vrátit.²⁷¹

²⁶⁹ SUK, J.: *Labyrintem revoluce*, s. 483–484.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 485–487.

²⁷¹ Tamtéž, s. 487–498.

Takto mýnil učinil i František Lopaur se svou ženou Olgou. Již od roku 1991 přemýšleli, že by se natrvalo vrátili do své rodné vlasti, přestože Františkovi bylo tento čas již 82 let.²⁷² Část svého majetku nabytého ve Spojených státech nakonec prodali či darovali,²⁷³ aby se mohli připravit na návrat do své rodné vlasti. Mezitím vstoupil v platnost zákon 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, který rušil rozhodnutí odporující principům demokratické společnosti z doby po roku 1945. Umožňoval přezkum případů týkajících se osob protiprávně odsouzených,²⁷⁴ mezi nimiž byl i Lopaur. Ten byl tímto plně rehabilitován a následně dodatečně povýšen do hodnosti plukovníka pěchoty.²⁷⁵

V roce 1992 se po více než 40 letech vrátili zpět do své rodné vlasti, konkrétně do Prahy. O osvědčení, které mu během útěku před komunistickými represáliemi nebylo vydáno, si tak mohl opětovně zažádat až nyní. Komise Federálního ministerstva obrany tak mezi srpnem a zářím stejného roku nakonec doporučila osvědčení vydat, především kvůli archiváliím potvrzujícím tuto skutečnost.²⁷⁶

Po návratu byli oba manželé zváni na různé pamětní akce spojené se druhou světovou válkou. První měsíce se jich Lopaur velmi rád účastnil, aby s mnohými pamětníky tohoto konfliktu debatovali a vzpomínali nad událostmi, které společně prožili. Bohužel, s přibývajícím věkem se začaly objevovat i vážné problémy zdravotního rázu, které jeho účast na podobných událostech značně omezovaly.²⁷⁷

František Lopaur následně prodělal několik virových onemocnění, které vedly k zápalu plic. Na následky nemoci zemřel v Praze 25. dubna 1994 ve Vojenské nemocnici v úctyhodném

²⁷² SAIP, korespondence s Františkem Lopaurem, dopis ze dne 27. února 1991.

²⁷³ MOL, část sedmá, s. 15.

²⁷⁴ *Zákon 119/1990 Sb.* Dostupné online na

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2336> (staženo dne 20. 4. 2019).

²⁷⁵ SAIP, korespondence s Olgou Lopaurovou, dopis ze dne 18. května 2011.

²⁷⁶ VÚA-VHA, sbírka osobních spisů 255/46 Sb., František Lopaur.

²⁷⁷ Řízený rozhovor s Veronikou Lopaurovou ze dne 20. dubna 2019, nar. 1964, o životě v San Franciscu po boku Františka a Olgy Lopaurových.

věku nedožitých 84 let.²⁷⁸ Jeho manželka Olga, která byla mladší o téměř 18 let,²⁷⁹ po jeho smrti ještě žila od roku 2008 s armádním generálem Tomášem Sedláčkem a zemřela po mozkové příhodě 28. ledna 2016.²⁸⁰

²⁷⁸ MOL, část sedmá, s. 3.

²⁷⁹ ABS, fond S/PL, sign. S-6400 PL, osobní spis Františka Lopaura, č. dokumentu 1.

²⁸⁰ MOL, část sedmá, s. 3 a 27.

Závěr

Tato diplomová práce vznikla za účelem popsat profesní život Františka Lopaura a zasadit ho do kontextu událostí 20. století, neboť daná osoba v českém prostředí ještě nebyla dostatečně reflektována. Životní pouť Františka Lopaura byla velmi pestrá. Absolvoval základní vojenskou službu na Slovensku, kde následně také zůstal jako velitel čety. Své zkušenosti z důstojnické akademie dokázal velmi brzy zúročit, když se v roce 1938 střetly československé jednotky dislokované v příhraničních prostorech s částí polské armády. Během krátkého konfliktu však prokázal své kvality, když zachránil život zraněnému vojínovi, jehož se mu i s plnou výzbrojí podařilo odnést z bojiště, než se jednotka musela stáhnout.

Po okupaci nacistickým režimem zamířil téměř okamžitě přes Jugoslávii do Francie, kde se dal k dispozici nově formované československé armádě. Přestože podmínky k výcviku nebyly ideální, zúčastnilo se na deset tisíc mužů ústupových bojů během června roku 1940, během kterých Čechoslováci prokázali neuvěřitelnou rozhodnost a odvahu. Řada z nich byla oceněna Československým válečným křížem, včetně samotného Lopaura.

Po evakuaci na britské ostrovy se někteří z vojáků zapojili do nového projektu, který měl za úkol destabilizovat ekonomické a morální zázemí nacistické správy v okupovaných zemích. Pro tuto formu diverzní války byli vybráni jen ti nejlepší muži, kteří znali místní poměry, splňovali osobnostní a charakterové podmínky a také splnili náročný výcvik, který se realizoval v odlehlé krajině skotských plání. Ve zcela neobvyklém a úplně prvním kurzu útočného boje měl František Lopaur dohlížet na dalších sedm frekventantů, mezi nimiž byla i později slavná jména jako Josef Gabčík, Vojtěch Lukašík, František Pavelka či Libor Zapletal. Všichni tito byli v průběhu druhé světové války dopraveni na území Protektorátu, kde se zapsali do novodobých dějin československého národa.

Na konci války se Lopaur navrátil do vlasti, aby zjistil, že podmínky v ní jsou naprosto odlišné než před jeho odjezdem. V období tzv. třetí republiky se měla již naplno projevit závislost na politice Sovětského svazu, kterou zde začali aplikovat komunisté. Jakékoliv vymezení proti těmto tendencím mělo za důsledek osobní či pracovní problémy, které vyvstaly také u Františka Lopaura. Politické události v Československu vyvrcholily roku 1948, po nichž se Lopaur společně se svou manželkou rozhodli k emigraci, přestože zde museli zanechat své roční dítě u svých rodičů.

Následně žili několik let v Austrálii či Spojených státech, do kterých se jim po dlouhých 16 letech podařilo získat zpět svou dceru Yvonne. Přestože byl život v emigraci dozajista zajímavý, František Lopaur cítil, že jeho domov je jinde. Příležitost k návratu se však naskytla o mnoho let později, když se komunistický režim zhroutil. Lopaur se i se svou chotí do Československa natrvalo vrátili až v roce 1992, kdy byli rehabilitováni a Františkovi byla přiznána hodnost plukovníka pěchoty. O dva roky později však na následky zápalu plic umírá.

Tato práce si ve svém úvodu stavěla za cíl zařadit životní milníky Františka Lopaura do kontextu československých dějin, ale také odčinit fakt, že se na tuto osobu prakticky pozapomnělo. Vedle jmen Jozefa Gabčíka nebo Vojtěcha Lukašíka je stavěn do pozadí, byť neprávem, neboť během celého života bojoval za demokratickou vlast, avšak jinými prostředky než dva výše uvedení. Osobně se ale domnívám, že jeho životní příběh je natolik zajímavý a poutavý, že si zasloužil být formou této diplomové práce sepsán.

Referenční seznam

Prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS)

fond S/PL

sign. S-6400 PL

fond 302

sign. 302-69-8

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA-VHA)

sbírka kmenových listů

Kmenový list Františka Lopaura

sbírka kvalifikačních listin

Kvalifikační listina Františka Lopaura

sbírka vojenských osobních spisů

Vojenský osobní spis Františka Lopaura

sbírka osobních spisů dle 255/1946 Sb.

Osobní spis Františka Lopaura

fond 1. čs. div. – F.

sign. 198/2/23

sign. 202/2/23

sign. 208/1/24

fond 24

sign. 24-14-29

sign. 24-7-14

fond 37 (digitální archiválie)

sign. 37/289/10

Městský úřad Nové Město na Moravě (MěÚ NMnM)

Kniha narozených a pokřtěných (1883–1917)

str. 254

Řízený rozhovor s Veronikou Lopaurovou ze dne 20. dubna 2019

Memoáry Olgy Lopaurové (MOL)

Soukromý archiv Ivana Procházky (SAIP)

Soukromý archiv Yvonne Lopaurové

Literatura

Monografie

ČEJKA, Eduard: *Bitva o Francii*. Mustang, Plzeň 1994.

ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Mladá fronta, Praha 1997.

ČVANČARA, Jaroslav: *Anthropoid. Příběh československých vlastenců*. Centrum české historie, Praha 2016.

ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Laguna, Praha 2002.

DRTINA, Prokop: *Československo můj osud: kniha českého demokrata 20. století*. Svazek 2, kniha 2. Melantrich, Praha 1992.

FENCL, Vilém – ŘÍHA, Martin: *Československá armáda ve Velké Británii*. MV&H, Praha 2003.

HANÁK, Vítězslav: *Muži a radiostanice tajné války*. ELLI print, Dvůr Králové nad Labem 2002.

KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. DOPLNĚK, Brno 1997.

KEEGAN, John: *Druhá světová válka*. Beta Dobrovský, Praha – Plzeň 2003.

KERSHAW, Ian: *Konec. Německo 1944–1945*. Jota, Brno 2013.

KNÍŽEK, Aleš a kolektiv: *Operace Anthropoid 1941–1942*. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2007.

KOVÁŘÍČEK, Václav – KOVÁŘÍČKOVÁ, Iva: *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 1989.

MARŠÁLEK, Zdenko: „Česká“ nebo „československá“ armáda? *Národnostní složení československých vojenských jednotek v zahraničí v letech 1939–1945*. Academia, Praha 2017.

MATUŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*. Naše vojsko, Praha 2005.

PADEVĚT, Jiří: *Průvodce protektorátní Prahou. Místa – události – lidé*. Academia, Praha 2013.

PLACHÝ, Jiří: *Horší než doba války... Osudy parašutistů z Velké Británie v poúnorovém Československu*. Svět křídel, Cheb 2014.

PLACHÝ, Jiří: *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2009.

REICHL, Martin: *Cesty osudu*. Svět křídel, Cheb 2004.

SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Naše vojsko, Praha 1993.

SOMMER, Karel: *UNRRA a Československo*. Slezský ústav Akademie věd České republiky, Opava 1993.

STANĚK, Tomáš: *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Academia – Naše vojsko, Praha 1991.

STRAKA, Karel: *Francie a Československo 1914–1945. Léta nadějí, zkázy a bojů na společných frontách*. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2011.

STRAKA, Karel: *Vojáci, politici a diplomaté. Československá vojenská delegace na jednáních mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení českého pohraničí v říjnu 1938*. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2008.

SUK, Jiří: *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize*. PROSTOR, Praha 2003.

SVOBODA, Gustav: *1. československá divize ve Francii (1939–1940)*. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2010.

ŠOLC, Jiří: *Přijedeme za svítání*. Naše vojsko, Praha 2005.

ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo*. Naše vojsko, Praha 2005.

ŠRÁMEK, Pavel: *Československá armáda v roce 1938*. Společnost přátel československého opevnění, Brno – Náchod 1996.

ŠRÁMEK, Pavel: *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932–1939*. Mladá fronta, Praha 2008.

VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*. Lidové noviny, Praha 2008.

Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945. Ministerstvo obrany České republiky, Praha 2005.

Dílčí studie

BORÁK, Mečislav: Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938. In: *Historie a vojenství*, 1998, roč. 47, č. 4, s. 65–90.

KOHOUTEK, Josef: Od začátku vedení armády čs. důstojníky po dnešní dobu. In: SUTNAR, Ladislav (eds.): *Dvacet let československé armády v osvobozením státě*. Svaz čs. důstojnictva, Praha 1938, s. 144–162.

KVAČEK, Robert: K politickému profilu Malé dohody. In: *Mezinárodní vztahy*, 1968, roč. 3, č. 1, s. 26–38.

KUDRNA, Ladislav: Vojenské obranné zpravodajství (1945–1950). In: *Paměť a dějiny 1/2008*, s. 76–89.

KUKLÍK, Jan: Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: DEJMEK, Jindřich – LOUŽEK, Marek (eds.): *Mnichov 1938: Sedmdesát let poté*. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha 2008, s. 21–29.

MIKULKA, Jiří: Rád bych sloužil pro bezpečnost našeho státu dále... Josef Gemrot – policista, parašutista a příslušník SNB (1911–1955). In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek 8/2010*, s. 213–250.

ŠPITÁLNÍK, Zdeněk: Z Českomoravské vysočiny do skotských vřesovišť. In: *Historie a vojenství*, 2012, roč. 61, č. 3, s. 95-99

Diplomové práce

HABICHOVÁ, Ludmila: *Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii (1940–1945)*. Diplomová práce, FF, ZČU, Plzeň 2016.

HORÁK, Jan: *Výcvik v boji zblízka v československém odboji za druhé světové války*. Diplomová práce, FSpS, MU, Brno 2013.

TALÁR, Jaroslav: *Vývoj vojenské správy na našem území*. Diplomová práce, PrF, MU, Brno 2012.

Elektronická média

MAREK, Jindřich: *Hořké poučení pro budoucnost?* Vojenský historický ústav Praha. Dostupné online na <http://www.vhu.cz/horke-pouceni-pro-budoucnost/> (staženo dne 8. 3. 2019).

PROCHÁZKA, Ivan: *Válečné střípky (1999–2018)*. Dostupné online na <https://valecne-stripky.webnode.cz/> (staženo dne 20. 4. 2019).

Historie obce Tři Studně. Dostupné online na <https://www.tristudne.cz/cz/historie> (staženo dne 8. 3. 2019).

Historie základní vojenské služby v českých zemích. Ministerstvo obrany České republiky. Dostupné online na <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895> (staženo dne 20. 3. 2019)

Košický vládní program posunul před 68 lety československou armádu do náruče východu. Vojenský historický ústav Praha. Dostupné online na <http://www.vhu.cz/kosicky-vladni-program-posunul-pred-68-lety-ceskoslovenskou-armadu-do-naruce-vychodu/> (staženo dne 15. 3. 2019).

Organizační přípravy odsunu Němců. Ústí nad Labem. Dostupné online na <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-13.htm> (staženo dne 15. 3. 2019).

Předpis 255/1946 Sb. o příslušnících československé armády v zahraničí a jiných účastnících národního boje za osvobození. Poslanecká sněmovna Parlamentu České Republiky. Dostupné online na <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=174> (staženo dne 14. 4. 2019).

Zákon 119/1190 Sb. o soudní rehabilitaci. Dostupné online na <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2336> (staženo dne 20. 4. 2019).

Seznam užitých zkratk

Vojenské hodnosti

voj. – voják

svob. – svobodník

des. – desátník

čet. - četař

rtm. - rotmistr

ppor. – podporučík

por. – poručík

npor. - nadporučík

št. kpt. – štábní kapitán

mjr. – major

pplk. - podplukovník

plk. - plukovník

gen. – generál

plk. gšt – plukovník generálního štábu

Názvy institucí

KSČ – Komunistická strana Československa

MNO – Ministerstvo národní obrany

SOE – Special Operations Executive (Oddělení pro zvláštní operace)

SNB – Sbor národní bezpečnosti

STS – Special Training Schools (Zvláštní výcviková zařízení)

UNRRA – United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu)

Resumé

Diplomová práce objasňuje život Františka Lopaura jakožto vojáka československé armády. Popisuje jeho aktivity po mnichovské dohodě, účast na ústupových bojích ve Francii, ale také školení parašutistů v rámci prvního kurzu útočného boje ve Velké Británii (Gabčík, Lukaščík a další). Jedná se o první rozsáhlejší reflexi této osoby v českém akademickém prostředí.

Resume

The thesis explains the life of František Lopaur as a soldier of the Czechoslovak army. It describes his activities after the Munich Agreement, participation in retreat battles in France, but also training of paratroopers in the first Assault Course in the United Kingdom (Gabčík, Lukaščík and others). It is the first extensive reflection of this person in the Czech academic environment.

Přílohy

Členové prvního kurzu ve Velké Británii

František Pavelka (operace PERCENTAGE)

Křik malého Františka Pavelky poprvé uslyšeli v Břeclavi 29. listopadu 1920. Během svého dospívání vychodil místní obecnou školu, aby se následně dostal na gymnázium, které ukončil ziskem maturity. Jelikož byl velmi inteligentní, zapsal se pro školní rok 1939–1940 ke studiu na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, avšak příliš dlouho zde nezůstal.²⁸¹ Po uzavření vysokých škol se zapojil do odboje, aby společně s Liborem Zapletalem (mj. také členem Lopaurovy skupiny) před jejich prozrazením utekli za hranice republiky.²⁸²

V roce 1941 hledalo zpravodajské oddělení MNO způsob, jak obnovit zaniklé spojení mezi Londýnem a Protektorátem. Sháněli vhodného kandidáta, který by zvládl náročný seskok na nepřátelské území.²⁸³ František Pavelka, který parakurs na STS 51 pod Lopaurovým vedením završil zdárnými čtyřmi seskoky (navíc byl čerstvým absolventem sabotážních či radiotelegrafních kurzů), se pro tento úkol jevil jako stvořený.²⁸⁴ „*Trochu štěstí a bude všechno v pořádku,*“ uklidňoval jej těsně před vysláním do akce plk. Moravec, že z jejich strany je vše připraveno s největší důkladností a obezřetností.²⁸⁵

V noci ze 3. na 4. října 1941 tak odstartovala operace PERCENTAGE, jímž byl Pavelka jediným členem. Jeho úkolem bylo předat místní odbojové organizaci zprávy od prezidenta Edvarda Beneše a gen. Sergeje Ingra, společně se zásobou krystalů pro rádiové stanice

²⁸¹ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 23.

²⁸² ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 112.

²⁸³ ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*, s. 166–167.

²⁸⁴ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 13.

²⁸⁵ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 296.

a šifrovacím klíčem.²⁸⁶ Seskok se zdařil, avšak Pavelka byl vysazen několik kilometrů od naplánovaného místa. I přesto se mu podařilo kontaktovat pražské složky odbojové skupiny.²⁸⁷

Bohužel, v daný moment již byla daná organizace dlouhodobě monitorovaná gestapem. V průběhu října bylo spuštěno mnoho domovních prohlídek a následných výslechů, po kterých se tajné policii podařilo zatknout několik čelních představitelů domácího odboje. Po krutém mučení tak získala informace, které potřebovala k zatčení nedávno vyslaného parašutisty. Tak se stalo 25. října 1941, aby byl následně podroben značnému fyzickému a psychickému nátlaku. Němci o informace z jeho strany měli enormní zájem, jelikož byl prvním výsadkářem, který jim padl do rukou.²⁸⁸

Vše, co by mohlo kohokoliv poškodit, úmyslně zamlčel, a buďto vypovídal zcela lživě, anebo sdělil pouze ty informace, o kterých si byl jist, že nikoho neohrozí na životě. A opravdu; na základě jeho výpovědí, přestože jej gestapo krutě vyslýchalo, nebyl nikdo zatčen.²⁸⁹ Společně se členy odbojových organizací a lidmi, kteří mu přímo pomáhali, byl František Pavelka odsouzen k smrti, aby byl rozsudek k 11. lednu 1943 proveden.²⁹⁰ Smutný příběh navíc přidává na absurditě následné rozhodnutí protektorátních úřadů. Náklady na jeho popravu byly vyčísleny na 4 318 říšských marek, kdy byla tato pohledávka předána rodině k úhradě.²⁹¹

²⁸⁶ VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 218.

²⁸⁷ ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*, s. 173–175.

²⁸⁸ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice tajné války*, s. 96–97.

²⁸⁹ ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*, s. 175.

²⁹⁰ VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 218.

²⁹¹ PADEVĚT, J.: *Průvodce protektorátní Prahou*, s. 628.

Josef Gabčík (operace ANTHROPOID)

Na začátku jara roku 1912, konkrétně 8. dubna, se v žilinském okrese narodil chlapec, který o tři desetiletí později pomůže českému národu opět získat pocit hrdosti. Jde o Josefa Gabčíka, jenž je už od dětství veden svým otcem k posilování myšlenky čechoslovakismu, tedy společného práva Čechů a Slováků na existenci v jednom státě. Právě vlastenectví bude jedním z důvodů, proč po vystudování obecné školy a vyučení se kovářem absolvuje základní vojenskou školu a u vojska už zůstane. Nebezpečí rozpínavosti hitlerovského Německa je v této době přímo hmatatelné, a velmi brzy jeho důsledky pocítí i Josef.²⁹²

Po mnichovském zklamání je v březnu 1939 vytvořen i samostatný Slovenský stát, s jehož existencí se Gabčík odmítá smířit. V této době pracuje jako správce armádních skladů v Trenčíně,²⁹³ čehož na počátku července využije: rozhodne se ke krádeži dvou pistolí a dalšího vojenského vybavení, se kterým následně překročí hranice do Polska, kde se dá k dispozici vznikající československé jednotce. S tou zůstane ještě několik týdnů.²⁹⁴

Posléze zamíří do Francie, kde vstoupí do Cizinecké legie. Po začátku války je ale přemístěn a nastupuje službu v československé zahraniční armádě v Agde. Bohužel, vývoj situace na frontě není pro Čechoslováky příznivý, načež veškeré boje jsou spíše ústupového charakteru. I přes tuto skutečnost jeví Josef Gabčík, společně se svým nejlepším přítelem Janem Kubišem, obrovské odhodlání a disciplinovanost.²⁹⁵ Díky těmto faktorům jsou následně odměněni Československým válečným křížem 1939 (stejně jako Lopaur). Konkrétně měli svou statečností zabránit proniknutí Němců do boku praporu, zásobovat ostatní jednotky, popřípadě,

²⁹² ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 17.

²⁹³ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 17.

²⁹⁴ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 58.

²⁹⁵ KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, s. 14.

vyžadovala-li to situace, sami obsluhovat kulometná zařízení. Obecně tak vynikajícím způsobem plnili úkoly čety, za což byli dekorováni přímo prezidentem Edvardem Benešem.²⁹⁶

Pád Francie znamená nutnost přemístění celé československé jednotky. Gabčík s Kubišem jsou naloděni na poslední transport, konkrétně na egyptskou loď Rod el Farag, která je bezpečně dopraví až do Británie. Tam začíná jejich nejznámější úkol: Gabčík společně s Lopaurem a dalšími šesti aspiranty absolvuje první útočný kurz, který si následně doplní parašutistickým výcvikem, Kubiš míří až na kurz následující.²⁹⁷

Tento úkol zněl následovně: oba měli po nástupu do funkce zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha nejenže páchat teroristickou činnost na československém území, ale, bude-li to možné, naplánovat a realizovat na výše zmíněnou osobu či Karla Hermanna Franka atentát. Oba totiž byli vedoucí funkcionáři německé okupační správy v Protektorátu. Celá operace, jejímž autorem byl pravděpodobně vedoucí zpravodajského odboru MNO František Moravec, dostala krycí název ANTHROPOID.²⁹⁸

Původně měl být výsadek obou parašutistů naplánován tak, aby se atentát stihl uskutečnit k 28. říjnu 1941. Kvůli zranění Karla Svobody (který měl tvořit s Gabčíkem původní dvojici), stejně jako nezdaru operace PERCENTAGE Františka Pavelky, byla celá akce posunuta. Získali však čas k absolvování dalších výcviků.²⁹⁹ Především se jednalo o společné zdokonalení střelby, práci s výbušninami, jízdě motorovými vozidly či kurzu sebeobrany. To vše měli Gabčík s Kubišem, společně s dalšími výsadkáři z programu SILVER, využít po 29. prosinci 1941, kdy byli vysazeni v blízkosti Prahy.³⁰⁰

²⁹⁶ ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 200.

²⁹⁷ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 17 a 21.

²⁹⁸ ŠOLC, J.: *Přijďme za svítání*, s. 20.

²⁹⁹ KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, s. 35–37.

³⁰⁰ VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 78.

Téměř půl roku po něm jsou přípravy na atentát hotovy. Nejideálnější místo k němu shledali českoslovenští vojáci na severu Prahy, v Kobylisích. Zastupující říšský protektor tudy často projížděl a stejnou trasu měl naplánovanou i na 27. května 1942. Podél silnice tak stáli tři muži, kteří měli pečlivě rozvržené úkoly. Josef Valčík, příslušník výsadku SILVER A, měl dát zrcátkem znamení zbylým dvěma o příjezdu Heydrichova automobilu, který se měl pohybovat bez doprovodu. Úlohou Josefa Gabčíka poté bylo zasáhnout z automatické pistole onu důležitou osobu, která byla ve voze přítomna, Jan Kubiš jej měl krýt pro případ nouze.³⁰¹

Bohužel, v inkriminovaném čase, kdy Gabčík skočil před automobil, jeho samopal výstřely nevydává. Přichází tak na řadu zkušenosti získané v kurzech – Kubiš okamžitě hází bombu, kterou měl připravenou v aktovce, avšak míjí svůj cíl. Bomba vybuchne zhruba metr od vozidla, poškodí karoserii a pravé dveře. Naštěstí pro něj, střepiny po výbuchu proráží pravé přední sedadlo a společně s částmi čalounění zraní zastupujícího říšského protektora.³⁰² Ten je okamžitě převezen do nemocnice na Bulovce, kde se ještě týž den podrobí operaci. O týden později, 4. června 1942, však na následky zranění umírá.³⁰³

Útočníci se dávají na útěk. Gestapo poté vyslýchá přítomné, aby se přihlásili a nabízejí vysokou peněžitou odměnu. Z prvotních výpovědí dělá rekonstrukci trasy, kterou se atentátníci pravděpodobně vydali. Postupem času mají nejen ji, ale také popis atentátníků a osob, které s nimi úzce spolupracovaly.³⁰⁴ Rozjíždí se obrovské pátrání, kterého se účastní tisíce příslušníků z řad SS, policie a wehrmachtu (první noc po atentátů se razií v pražských bytech účastnilo okolo 4 500 členů policejního aparátu).³⁰⁵

³⁰¹ ŠOLC, J.: *Přijedeme za svítání*, s. 25–26.

³⁰² KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, s. 64.

³⁰³ ŠOLC, J.: *Přijedeme za svítání*, s. 26.

³⁰⁴ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 218–225.

³⁰⁵ SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 47–48.

Na jeho konci některé ze stop vedou do vesnice Lidice. Ty jsou v noci z 9. na 10. června obklíčeny vojskem, muži jsou vyvedeni z budov a popraveni. Ženy jsou převezeny do koncentračního tábora Ravensbrück, děti odebrány na náležitou převýchovu. Všechny domy ve vesnici jsou poté srovnány se zemí. Stejný osud posléze potká také vesnici Ležáky o dva týdny později, načež obě skutečnosti vyvolají ve světě vlnu kritiky a solidarity s Československem.³⁰⁶

Mezitím užívali parašutisté jako hlavní úkryt před německým řáděním kostel sv. Cyrila a Metoděje. Kromě Kubiše s Gabčíkem tento využili také Jaroslav Švarc, Josef Valčík, Jan Hrubý, Josef Bublík a Adolf Opálka, všechno příslušníci dřívějších výsadků v Protektorátu. K jejich velkému překvapení obklíčilo 18. června budovu vojsko SS, které již mělo o parašutistech získané informace.³⁰⁷ Ty jim předal Karel Čurda, další člen výsadků, který již nemohl strpět řádící nacistický teror a popravu. Na nátlak rodiny se dobrovolně přihlásil na služebně gestapa. Zde vyzradil veškeré informace, kterými disponoval, ale především adresy všech, kteří pomáhali československému odboji. Na většinu z nich poté čekal brutální výslech následovaný popravou, aby gestapo přišlo na úkryt parašutistů: kostel sv. Cyrila a Metoděje.³⁰⁸

V něm okamžitě začne nelítostný boj, který obránci svádějí s německou jednotkou. Po dobytí vnitřní části se parašutisté přesouvají do krypty, kam vede jediný přístup větracím otvorem. Němci si na pomoc přivolávají oddíl pražských hasičů, kteří do prostoru čerpají vodu a vhánějí zde štiplavý kouř, jenž má obránce vypudit.³⁰⁹ Společně s tím se je jednotky SS snaží přesvědčit ke spolupráci předváděním jejich dřívějších spolupracovníků. Na domlouvání Karla Čurdy odpovídají výstřely, na předávané zprávy skrze kaplana Vladimíra Petřeka, který se o ně dříve staral, reagují provoláním: „*Jsmo Češi! Nikdy se nevzdáme, slyšíte? Nikdy!*“³¹⁰

³⁰⁶ KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, 72–82.

³⁰⁷ PADEVĚT, J.: *Přivodce protektorátní Prahou*, s. 384–386.

³⁰⁸ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 67–68.

³⁰⁹ KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, s. 77–80.

³¹⁰ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 264.

Když si čeští vojáci uvědomí situaci, tedy ztrátu možnosti na únik, nedostatek střeliva a znatelný úbytek fyzických sil, rozhodnou se učinit všemu konec. Až na Jana Kubiše a Josefa Bublíka, kteří zemřeli vykrvácením po mnohačetných zraněních při obraně kostela, si všichni obránci sáhnou na život. Poslední čtyři vojáci v kryptě, jimiž jsou Josef Gabčík, Jaroslav Švarc, Jan Hrubý a Josef Valčík, ukončí svůj život výstřelem ze svých pistolí.³¹¹ V jeden moment tak přestaly existovat výsadky ANTHROPOID, BIOSCOP a OUT DISTANCE. První ztráty na životech zaznamenaly i operace TIN a SILVER A.³¹²

I přes ně znamenaly tyto operace se všemi jejich negativními důsledky obrovský úspěch zahraničního odboje. Jejich základ byl však položen během náročného výcviku všech zúčastněných v Británii. A přestože pravděpodobně nejznámější kolega Františka Lopaura Josef Gabčík zemřel 18. června 1942 v kryptě kostela, můžeme s jistotou říci, že jednak obnovil víru československého národa v sebe sama, ale také umožnil představitelům exilové vlády ukázat světu, že je potřeba s ním počítat.

³¹¹ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 267; KNÍŽEK, A.: *Operace Anthropoid 1941–1942*, s. 77–80.

³¹² SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 58.

Libor Zapletal (operace BIVOUAC)

Ve Velkých Bílovicích okresu Břeclav se 14. listopadu 1920 narodil do rodiny inženýra a učitelky Libor Zapletal. Vychodil pět tříd obecné školy a následně zamířil na reálné gymnázium, kde již za války odmaturoval. Přestože se hlásil na Vysoké učení technické do Brna, zavření vysokých škol nacistickým režimem mu tuto myšlenku zhatí. Nuceně tak míří na poštovní úřad, kde se seznámí s Františkem Pavelkou. Oba, zklamaní vývojem událostí v Československu, se rozhodnou uprchnout přes hranice. Snaží se přes stejnou trasu, kterou absolvoval i František Lopaur, dorazit do Jugoslávie. To se jim podaří, a následně zamíří do Agde, odkud projdou celou ústupovou anabází ve Francii. Z té budou odvezeni parníkem Rod el Farad, podobně jako většina budoucích parašutistů.³¹³

Po absolvování výcviku byla pro Libora Zapletala vybrána operace BIVOUAC, společně s dalšími dvěma parašutisty. Zmíněná trojice byla společně s výsadkem BIOSCOP vysazena 27. dubna 1942 v křivoklátských lesích, avšak téměř ihned po seskoku začaly první vážné problémy.³¹⁴ Většina jejich kontaktů totiž byla ve vězení, takže členové výsadku museli v mnohém improvizovat, což se jim také stalo osudné.³¹⁵

Zapletal se společně s Františkem Pospíšilem vypravili do Zlína, kde se na spolupráci mínili dotázat jednoho z Pospíšilových bývalých spolužáků. Bohužel, když si tento vyslechl prosby výsadkářů, oznámil jim, že se pokusí jimi požadované oděvy sehnat, načež okamžitě nasedl na kolo a vše ohlásil na místní policejní stanici. Četníci následně dorazili na sjednané místo, kde mělo dojít k předání obleků, načež Libora Zapletala zatkli. Dá se říci, že operace BIVOUAC byla zlikvidována velmi krátce po seskoku a neměla příliš velký úspěch.³¹⁶

³¹³ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 113.

³¹⁴ SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 43.

³¹⁵ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice tajné války*, s. 25.

³¹⁶ SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 43–44.

Zapletal byl okamžitě po zatčení vyslýchán a následně přemluven ke spolupráci s brněnskou pobočkou gestapa. Když však zjistil, že není sledován, okamžitě se odhodlal k útěku. Pobýval v různých lesích a také si obstaral padělané doklady, načež si naplánoval útěk do Švýcarska. Při přechodu hranic byl však znovu zatčen a vězněn. Bohužel pro něj, když byl převezen na policejní ředitelství v Brně, jeden z jeho pracovníků jej poznal a Zapletal byl tak nucen odhalit svou opravdovou identitu. Půl roku byl vězněn na Kounicových kolejích, aby byl poté odeslán do koncentračního tábora v Mauthausenu, kde již dříve zemřel jeho otec. Stejný osud jej potkal o rok později. 27. září 1944 byl náhle odveden z práce, aby byl v dopoledních hodinách bez soudu popraven oběšením.³¹⁷

³¹⁷ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 114.

Vojtěch Lukašík (operace INTRANSITIVE)

Budoucí příslušník československého odboje se narodil 11. července 1921 v Chropyni. Neměl lehké dětství, jeho matka byla vážně nemocná, tudíž se jeho výchovy ujala teta. Po absolvování čtyř let obecné a měšťanské školy vystřídal několik zaměstnání, aby ve svých osmnácti letech, pár měsíců po vzniku Protektorátu, odešel skrze Polsko do Francie. Tam prodělal vojenský výcvik a zúčastnil se ústupových bojů. Byl jedním z mála Čechoslováků, kteří si za svou statečnost vysloužili francouzské vojenské vyznamenání Croix de Guerre (za precizní zlikvidování strategického mostu přímo Němcům pod nohama).³¹⁸

Po dislokaci do Británie byl zařazen ke 3. rotě 1. pěšího praporu, avšak byl velmi rychle vyslán k výcviku útočného boje pod velením Františka Lopaura a následného parakurzu. Po jejich úspěšném absolvování byl zařazen s dalšími dvěma členy do skupiny INTRANSITIVE, která měla za úkol sabotážní operace ve vlasti.³¹⁹ Do té byli letecky přepraveni v noci z 29. na 30. dubna 1942, společně s dvoučlennou skupinou TIN, jejímž úkolem bude odstranění protektorátního ministra Emanuela Moravce, popř. jiných čelních představitelů domácí kolaborace s nacisty.³²⁰

Ihned po seskoku, který se katastrofálně nezdařil, došlo k odloučení obou skupin a nutnosti improvizace. Vojtěchu Lukašíkovi se podařilo bezpečně přistát a vydal se hledat shozený materiál, avšak našel pouze zraněného velitele výsadku TIN, Ludvíka Cupala, který si při pádu přivodil vnitřní zranění v oblasti hrudníku. Namísto plánovaného příjezdu do Plzně se oba vydali na Moravu, kde chtěli u známých setrvat po dobu nezbytně nutnou k uzdravení. Opakovaně se pokoušeli dostat do Prahy, kde mínili kontaktovat místní odboj, avšak marně.³²¹

³¹⁸ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 131–132.

³¹⁹ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 202.

³²⁰ ŠOLC, J.: *Přijedeme za svítání*, s. 204.

³²¹ Tamtéž, s. 206–208.

Po zdařilém atentátu na zastupujícího říšského protektora Heydricha pro ně bylo z hlediska bezpečnosti lepší zůstat na Moravě, jak také učinili.³²² Zde se společně s Lukašíkem věnovali alespoň diverzním akcím, např. se pokoušeli zničit železniční trať na trase Přerov – Břeclav. Bohužel, ještě před příjezdem vlaku našel bombu pochůzkář, který se neúspěšně pokoušel o její zneškodnění. Přišel tím o obě ruce.³²³

Přesto se oba parašutisté snažili o splnění svého původního poslání, kvůli kterému byli do Protektorátu vysláni. Ideální příležitost se naskytla v létě 1942, kdy se Emanuel Moravec zúčastnil římskokatolické pouti u Uherského Hradiště. Bohužel, velmi silná bezpečnostní opatření nedovolila přiblížit se alespoň do takové vzdálenosti, aby případnou střelbou nebyla zraněna žádná civilní osoba. Moravec tak z tohoto pokusu o atentát, k nevoli obou parašutistů, vyvázl nezraněn.³²⁴

Oba příslušníci desantu tedy i nadále pokračovali v odboji, načež se snažili o vytvoření místní ilegální organizace. Zásadním problémem bylo, že oba příliš nedbali instrukcí z Londýna ohledně přísného utajení. Mnohým, přestože důvěryhodným osobám, se tak svěřili se svým posláním. Gestapo na jejich stopu přišlo úplnou náhodou, když původně pátralo po předchozím výsadku ze Sovětského svazu. Dozvědělo se, že Lukašík má milostný poměr s dcerou rodiny Remešových, u nichž se měl také skrývat. V noci z 8. na 9. ledna provedlo razii, při níž našlo tapetovou mezistěnu, ve které se parašutista ukrýval.³²⁵ Z následné přestřelky si český parašutista odnesl velmi vážné zranění, avšak ještě před možným zatčením, věrný svému slibu a vojenské cti, si stihl přiložit pistoli ke spánku a zmáčknout spoušť.³²⁶

³²² VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 42.

³²³ ŠOLC, J.: *Přijďme za svítání*, s. 206–208.

³²⁴ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 282.

³²⁵ ŠOLC, J.: *Přijďme za svítání*, s. 208–209.

³²⁶ ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 308.

Po jeho smrti začalo gestapo rozmatávat místní ilegální síť, aby se dostalo i ke druhému výsadkáři. Zajistilo jeho otce, který prozradil úkryt svého syna a výměnou za svůj život slíbil spolupráci při jeho zatýkání.³²⁷ Týden po smrti Lukaštika si tak německá tajná policie přišla i pro Cupala, který byl ukryt ve staré cihelně. Budova byla obklíčena a jeho otec promlouval k synovi, aby „*se vzdal a nestřílel po nich.*“ Odpovědí na tuto žádost, vědom si bezvýchodnosti a marnosti této situace, se Cupal rozhodl pouze pro jediný výstřel.³²⁸

³²⁷ Zatímco Cupalova otce gestapo po zlikvidování výsadků INTRANSITIVE a TIN opravdu propustilo, velkou řadu podporovatelů parašutistů nechalo popravit. Jednalo se o téměř celou rodinu Remešových, dále Ludmilu Pečkovou skrývající Cupala a mnoho dalších.

³²⁸ ŠOLC, J.: *Přijdeme za svítání*, s. 208–211.

Josef Gemrot (operace CALCIUM)

Josef Gemrot se narodil 27. prosince 1911 v Rychvaldě, aby se po studiu na obecné a měšťanské škole vyučil stolařem. Toto povolání příliš dlouho nevykonával, neboť byl v roce 1933 odveden k nástupu do dvouleté prezenční služby. Po vrácení se do civilu jej však původní profese příliš nezajímala, neboť podal žádost o přijetí k tehdejší státní policii, do níž byl vzat v lednu roku 1938. Neslavné události tohoto roku jej odvelely k Stráži obrany státu směrem k Jeseníku, aby po okupaci Československa utekli se svým bratrem ke vznikající jednotce v Polsku, resp. do francouzských legií.³²⁹

S Františkem Lopaurem se pravděpodobně potkali až ve francouzském Agde, avšak až po ústupovém martyriu v květnu 1940. To již byla československá armáda připravena k dislokaci na britské ostrovy, v případě Josefa Gemrota konkrétně do Liverpoolu, odkud se vydal s ostatními vojáky do Cholmondeley. Přelomovým rozhodnutím v jeho vojenském životě byla až kladná odpověď na dotaz zpravodajské službě, zdali nechce letět do vlasti jako parašutista. „*Souhlasil jsem a byl ihned se sedmi kamarády povolán do prvního kurzu někde v severní Anglii. Po čtyřtýdenním pobytu jsem se vrátil k jednotce a vyčkával dalších rozkazů,*“ píše Josef Gemrot ve svých vzpomínkách.³³⁰

Po absolvování kurzu byl Gemrot zařazen společně s dalšími třemi parašutisty do operace CALCIUM, jejímž úkolem bylo provádět zpravodajskou a organizační činnost na Vysočině.³³¹ Bohužel, během výsadku došlo k rozdělení celé skupiny a zavátí jedné z vysílaček mimo dosah vojáků. Tu se posléze nepodařilo najít, naopak padla do rukou gestapa. Tím byla přítomnost parašutistů na počátku celé akce prozrazena.³³²

³²⁹ MIKULKA, J.: *Rád bych sloužil pro bezpečnost našeho státu dále...* In: Sborník Archivu bezpečnostních složek 8/2010, s. 213–216.

³³⁰ Tamtéž, s. 220–224.

³³¹ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice tajné války*, s. 30.

³³² VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 212.

I přesto se skupina CALCIUM zdárně dokázala spojit s domácím odbojem a zahájit vysílání. Snad nejnebezpečnější událost při výsadku se pro Josefa Gemrota udála 23. června, kdy se celá skupina vydala zprovoznit kvůli požadovanému zdvojení vysílání další radiostanici. Kvůli anonymnímu udání na ně čekalo několik příslušníků gestapa, kteří po Gemrotovi začali okamžitě střílet.³³³ Ten byl zasažen pod lopatku a do ruky, avšak dokázal jim zmizet z dohledu, což mu pravděpodobně zachránilo život. Stejně štěstí bohužel neměl další příslušník, velitel výsadku por. Jaroslav Odstrčil, který byl v následné přestřelce zastřelen.³³⁴

Trojice zbývajících parašutistů, jimž nyní Gemrot velel, pak víceméně udržovala zpravodajskou činnost až do konce světového konfliktu. Dá se říci, že operace CALCIUM byla neobyčejně zdařilá, neboť se jí podařilo nejen navázat spojení mezi vlastí a Londýnem, ale také úspěšně organizovat podporu a přijetí dalších paraskupin. To vše s minimálními ztrátami na životech a de facto po celou dobu války.³³⁵

Po jejím skončení však Josef Gemrot nechtěl zůstat u armády, ale svou budoucnost viděl spíše v nově vznikajícím Sboru národní bezpečnosti (dále SNB), do kterého posléze přestoupil. Po změně poměrů v Československu však nastaly ve všech organizacích politické čistky, které se samozřejmě týkaly i SNB. Pro spolupráci s odbojem, resp. proděláním výcviku na Západě, se Gemrot dostal do hledáčku Státní bezpečnosti. Nejen kvůli tomuto, ale zřejmě i kvůli nalezené rakovině levého ucha byl posléze odeslán do trvalé výslužby, avšak pod trvalou kontrolou komunistických tajných složek. S těžkou nemocí bývalý parašutista už bohužel nedokázal bojovat podobně jako s nacistickým režimem. Podlehl jí 11. srpna 1955.³³⁶

³³³ SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 149.

³³⁴ VHÚ PRAHA, VHÚ BRATISLAVA: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, s. 233–242.

³³⁵ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 196–197.

³³⁶ Tamtéž, s. 243–250.

Leopold Musil (TUNGSTEIN)

V Třebíči přišel na svět 15. listopadu 1911 budoucí výsadkář Leopold Musil. Po studiu zůstal doma v hospodářství jako pomocná síla, aby se následně živil jako pomocný dělník či zedník. Po absolvování základní vojenské služby na počátku 30. let se rozhodl si tento závazek prodloužit a byl převelen na Slovensko, kde posléze pracoval u policie, během čehož si úspěšně doplňoval vzdělání. Po podepsání mnichovské dohody a odtržení Slovenska se vrátil do Čech, avšak v hlavě mu již dozrával plán na emigraci. Do zahraničí uprchl v únoru roku 1940, aby se v dubnu prezentoval u československé zahraniční armády. Do bojů ve Francii však nezasáhl.³³⁷

V Anglii pro nemoc dlouho nemohl cvičit, nicméně do provedení prvního kurzu pod vedením Františka Lopaura se stihl zotavit a úspěšně tento kurz absolvovat. Dlouho se pro něj nenašlo žádné přímé vojenské uplatnění, načež pracoval v administrativě MNO. Až v roce 1944 byl vybrán do vznikající skupiny TUNGSTEIN,³³⁸ načež tato dvoučlenná skupina měla za úkol dopravit do Československa několik krystalů pro vysílání, navázat spojení s domácím odbojem a urovnat kompetenční spory mezi ním a některými výsadky, které již byly realizovány.³³⁹

Své poslání začala skupina plnit od 21. prosince 1944, kdy byla shozena v Protektorátu. Byla však vysazena v úplně jiném prostoru, takže musela urazit více než 80 kilometrů, aby dosáhla požadované adresy pro ubytování. Své úkoly perfektně splnila, navíc poté vyvíjela další úspěšnou činnost (přijímání speciálních letadel, osob či materiálu).³⁴⁰ Během osvobozených bojů se účastnil potyček u Nového Města na Moravě. Po válce byl přidělen k hlavnímu štábu MNO, resp. aby nastoupil službu u SNB. Zde vydržel i během komunistického převratu, jehož následky jej dostihly až v roce 1950: byl propuštěn a až do důchodu se pak živil jako technik.³⁴¹

³³⁷ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 456–457.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice tajné války*, s. 34.

³⁴⁰ SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, s. 184 a 215.

³⁴¹ REICHL, M.: *Cesty osudu*, s. 458.

Fotografie Františka Lopaura

Obr. č. 1: Lopaurova rota během cvičení pro důstojníky v Košicích. Fotografie pravděpodobně pochází z roku 1931. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

Obr. č. 2: Poručík pěšího pluku 41 Dr. Edvarda Beneše František Lopaur, na fotografii vpravo. Ta byla pořízena v polovině 30. let v Košicích. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

Obr. č. 3: Po pádu Francie 25. června 1940. Lopaur první zleva. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

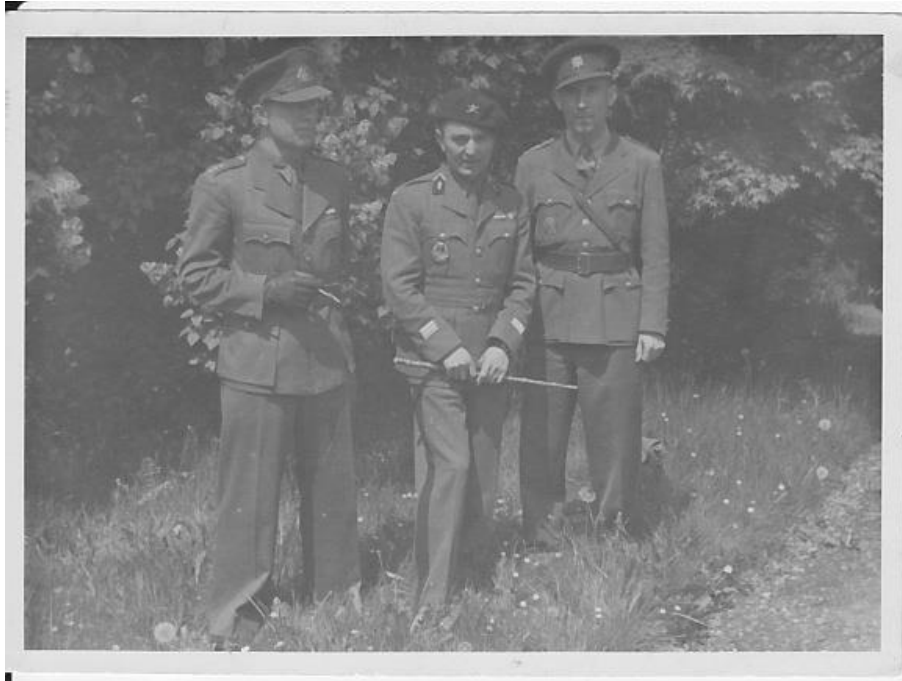
Obr. č. 4: Z britského výcvikového tábora v Cholmondeley. Na fotografii je Lopaur první zleva. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

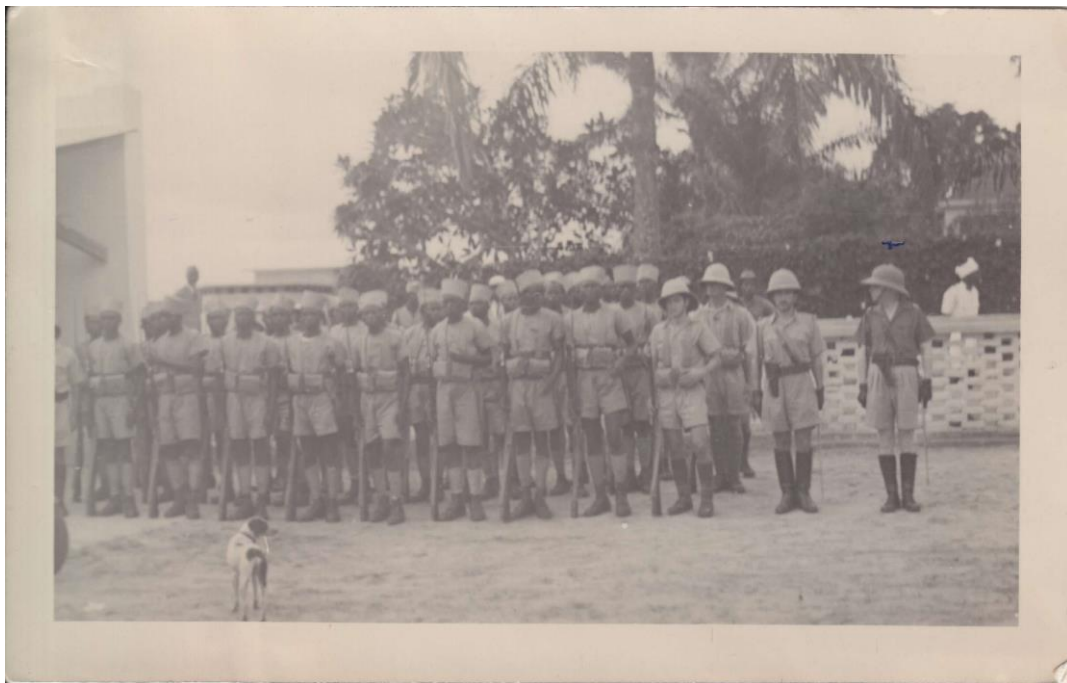
Obr. č. 5: František Lopaur (uprostřed s čepicí) jako velitel prvního kurzu útočného boje ve Velké Británii z poloviny roku 1941. Společně s ním stojí zleva: Václav Málek, Libor Zapletal, Josef Gemrot, František Pavelka, Josef Gabčík, Leopold Musil a Vojtěch Lukašík.
In: ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*, s. 288.

Obr. č. 6: Tatáž fotografie, avšak z profilu účastníků kurzu. ČVANČARA, J.: *Anthropoid*, s. 150.

Obr. č. 7: Před odchodem do Afriky v roce 1943. Lopaur pózuje první vlevo. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

Obr. č. 8: Lopaur se svým oddílem konžských střelců v Point Noir. Stojí první zprava. In: Soukromý archiv Yvonne Lopaurové.

Manifest N. 73

Berthing Ticket N° 4173

Genoa, 17 DIC 1948

Vessel: s/s SVALBARD

Sailing from **Genoa** on 17 DIC 1948

For: MELBOURNE

Passenger: LOPAUR OLGA M 20

Dormitory Cabin N. B-10 Berth N. 700

F. FERRARO

MEDSEA - Genoa
Agents for IRO

Manifest N. 72

Berthing Ticket N° 4172

Genoa, 17 DIC 1948

Vessel: s/s SVALBARD

Sailing from **Genoa** on 17 DIC 1948

For: MELBOURNE

Passenger: LOPAUR FRANTISEK M 38

Dormitory Cabin N. A-0 Berth N. 654

F. FERRARO

MEDSEA - Genoa
Agents for IRO

Obr. č. 9: Lístky z parníku přepravující oba manžele z Itálie do Austrálie na přelomu let 1948 a 1949. In: Memoáry Olgy Lopaurové, sedmá část.